

Študijski Kujščinci
v Celju

Študijska Kujščina - Mariboru
K. 2. februarju 1955.

PODVUZHENJE

Zhes nekatere kushne inu nevarne
bolesni nafhe domazhe shvine

inu visha tajisto varvati

inu osdravit.

v' Zelli 1810.

R 253

Φ 280/1955

Podvuzhenje.

Sa Gosposke inu podlôshne, koku bi se toku do-
 bru shvinke kuge koker tudi druge nevarne bo-
 lesni nužne domažhe shvine, zhe je mogozhe, var-
 vale, prizhjozhe osdraule, inu dálnim ras-
 fhiranju
 naspruti - prifhlu.

A. Sploh vuki sa obvaruanje pred bolesnam vse domažhe
 shvine kolker je mogozhe: koker koinou, govedou,
 ováz, inu proshizhov sploh.

S. I.

Lastnosti tih krajov, koker vreme, reja, voda, po-
 streshba, inu verdevanje, hlev, ali sploh stanovanje, dela inu
 drugi oprauki domažhe shvine, k' njenimu sdrauju, koker
 per ljudjih, kmalu bol, kmalu mejn flushjo, koker je nám-

rezn rejá sa njo bol, ali mejn nuzna; sato bodo v' mal-
 pridnih lastnostih ene ali druge imenuane rezhi ti prvi sa-
 zhetki fkorej vsih inu tih nar nevarnejshih bolesen te nuz-
 ne domazhe shvine mogli ilkani biti, katere bolesni tudi
 gvishnu prejđ ali potlej pridejo, koker je namrezn shivot-
 na mozh te shvine terdnejshi ali flabshi vshafana, ali pa,
 koker so leti sunajni sazhetki te bolesni mozhnejshi ali flab-
 shi zhes shvino padli.

§. 2.

Ako se bo eden pridnihi fkasal take sazhetke tih bo-
 lesen per domazhi shvini odgnati, varvati, ali faj kolker je
 mogozbe oflabni, sa tolko vvezh tudi bo ta shvina pred
 bolesnam ohranjena, v' posestvi obdershana, k' pridn inu de-
 lu pomuzana, inu hifni stan bo dobru obdershan inu smi-
 rej pobolshan.

§. 3.

Domazha shvina bo nar prejđ bolana a) fkusi nesdra-
 vo kermo; b) fkusi pomankanje ali tudi obivnost tiga po-
 laganja (futranja;), c) fkusi pomankanje zhishe vode; d)
 fkusi nelnashnost v' postreshbi inu verdevanji; e) fkusi go-
 ridershanje v' nesdravih hlevah; f) fkusi nastop nesdraviga inu
 fhkodliviga vremena; g) fkusi presgodnu inu premozhnu
 perdershanje k' delu; h) fkusi presgodni, pregosti, ali pre-
 rediki pleme, inu sadnizh i) fkusi poerbanje ali nalesejenje
 ene bolesni.

§. 4.

Sato se more vsa od blata inu prahu nezhedna, mo-
 kru noterspraulena, operhnena, napol guila kerma, nej bo kar

kol sa ene forte, vse opranu, kislju, pustju senú doma per polaganju koker fhkodliva fkerbnu opultiti. Rauno toku je tudi sunaj kifhe od mesheunih, s' povodnam oblitih pašnihz vseta kerma, ali en tak pošehen neshmahten, nagnusnen, s' smerdlivo roto, s' fneshenim blatam inu s' flano pokrit, s' vezh nesdravim, strüpenim selfham smesham prelast sa sdravje te shvine na pašhi neisrezhenü fhkodliy. Sato té per pašnih zestah lesbejozhe pašnihze niso pridne, inu na mokrih, lushnatih pašnihzah more voda fkusi grabne odpelana, gnika inu premersnena trava is traunika prozh spraulena biti. Zhes to more vlak gospodar fkerbeti, de bo njegova shvina per toplim inu fuhim vremenu s' frovo, inu shonftno, per mokrim inu merslim vremenu pa s' suho kermo in s' foljo sadost previdena, inu per temu she sploh sa vflako forto te shvine ena perprauna pašnihza sbrana.

§. 5.

Skusi pomankanje te potrebne reje (*pizhe*) inu fkusi neglihnu polaganje bo shvina bolana, zhe bo tajista slo inu stanovitnu s' flamo, s' resjó; inu s' drugim pustim rezhmí pašena; naspruti pa od shita ali druge kerpke fhpishe ali od foli premalu, ali zelú nizh nedobi. Aku se per polaganju v' hlevi per zhasu inu miri nobena masa nedershi, ampak enkrat bo shvina s' kermo prebašhena, ta drugi krat pa ona malu ali zelú nizh nedobi. Gospofke imajo zhes to zbuti, de bodo podloshni po fhrivilu foje shvine sadost kerme imeli, inu one (*gospofke*) imajo per foji vesti sa to fkerbeti, de voherniki inu drugi pošojvauzi nebodo od podloshnih to sa lastno pizho potrebnu senú sa daug prozh vseli.

§. 6.

Ravno toku škodlivu sa sdranje te domazhe shvine je, aku nebo vezhkrat napejena, ali zelú, zhe more vezhkrat možno shejo terpéti; ali aku je pomankanje na vodi terpéla, inu je toku permorana bla shejo ogalsiti is mlak, gnoiniz, inu drugih stojezhih, nezhitih, smerdlih bajarjov, v' katerih se vezhdejl škodliva plasha, zhervi inu njih sarastje, strupe ne sel'ha, merhe i. t. d. snajdejo. Le profhizhi se tukej vunvsamejo, de njima v' lushah inu gnoinizah dobru dene. Nar škodlivshi pa, inu sarefs strupena je sa v'iso shvino piazha is stojezhe ali tekozhe vode na krajah, kir je lan ali konoplina savgoditi noteryloshena bla. Tudi, snesheno inu ledéno vodo sadene per naglih rofah inu deshjah to ozhitanje, de je shvini sa piazho škodliva.

§. 7.

Nefnashnost na shvini, v' hlevih, inu drugih krajih, kir shvina prebiva, je en mozhan svirk velik bolesen. Sato more shvina pridnu inu zhistu ozhedena, szhesana, posebnu v' poletji vezhkrat prana, oshmeta, inu toku od v'isiga blata prahu, inu gnulobe katera se koshe dershi, ozhifena biti. Doma se shvina nefme pultit v' hlevih na gnilim, perhnenim gnoju, v' blatu, po mokri semli hoditi ali leshati, ampak tla morejo koker tudi jasle vezhkrat skerbnu ozhejene biti; pod shvino se more s'flamo nastlati, po stropu inu stenah paizhovne omefti, inu zel hlev vsak dan, zhe lepu vreme perpulti, prevetriti, de ta v' hlevi saperta shvina nesope smirej gnilo, škodlivo luft. Le per profhizhiah samu taka snashnost ni vselej toku potrebna.

§. 8.

Hlevi morejo po velikosti inu po fhtivilu te foterfiojezhe shvine to perprauno vifokoft inu potrebno fhirjavo imeti. Tla morejo s' mozhnim shaganzam (*dilam*) pokrite biti, sa loshej ozhediti, de se v' jamah inu luknah nobena gnila mlaka nesbira. Tla morejo tudi biti enu malu naghene, inu na konzi s' enim shlebam previdene, toku de se ta zediona g' ufoaba otéka. Dalej morejo hlevi fkusi perpraune okna dofti luzh, inu sa potrebo dofti frifhne fape dobiti, pa vunder ne pretopli, tudi ne premersli biti. Morejo imeti foje jafte, de kerma na semlo nepade inu od shvine s' gnufobo vred fnedena nebó. Sadnizh morejo gnojnize, inu gnoini kupi od hleunih vrat inu voken delezh prozh biti, de to gnilu vunpuhtenje v' hlev se nesashene, inu to dobro fapo neoftrupeni.

§. 9.

Vreme ta dobra vola inu prid tiga zhloveka refs ni v' fan preoberniti; vunder sna on nje fhkodlivofti na eno drugo visho nafpruti pridti. Namrezh spomladi shvina nefmé presgodej vungnana biti, kader fhe komej fneg fkopni. Pafh-nize fo fhe s' fnesheno inu ledeno vodó ali s' blatam pofute, inu kader fhe nizh drusiga ne nofjo, koker' enó gnilo, premersneno travo s' en malu mladiga, nesdreliga, pulliga seliha; ali vunder zhe je vun gnati zelu potreba, toku se nefmé sgoditi prejden je fonze gori fhlu, inu de se prejdnaj pojti, inu tudi enu malu kerme inu foli da. V' vrozhim polétju se ima shvina hitru s' fonzam vun - inu ob 9., k' vélkim ob 10. uri domu gnati, per vezhi vrozhini po dnevi pa v' prostornih hladnih fhthalah ali v' fenzhnimu goisdu dershana, po poldan supet ob 4. uri na pafho vungnana, inu v' jafnih nozheh sunej pufhena biti. Shtale naj se dershijo toku hlad-

inu inu luftnu, kolker je mogozhe; fe polije vezhkrat s' mers-
 lo vodó ob ti nar vezhi vrozhini tajiti kraj, kir luft noter-
 vlezhe; fe opere inu smiva shvina en ali dvakrat na dan; fe
 flifnu napaja, inu se da prélast inu sadoft soli sá lisat. — V'
 jefeni v' slo mekushnih, meglenih inu desheunih dneih, inu
 tudi posnejshi, kader fo pafknize shé s' flano ali s' fnegam
 pokrite, inu trava je shé toku rekozh smersnena, shvina ali
 zelú nima vun gnana, ampak doma na fuhim dershana inu s'
 fuho kermo sadoft preskerblena biti; ali ako vunder shvina
 v' takih dnevah more vun gnana biti, toku se more tajitu
 lamu na grizhe inu vifoke kraje sgoditi; kader se pa domu
 pershene, more ta shvina s' plahtam inu s' flamo dobru sbri-
 lana, polufhena, inu sjutraj nikol tefh is dom fpufhena biti.

§. 10.

Mlada shvina se nelmé preperzait k' delu vséti, poseb-
 nu pa ne k' vlak po neurednim ponuzana biti; zhes to je pa
 sa sdrauje te shvine nar bol fhkodliv, inu zhes prid tiga
 gospodarja, zhe bo shvina per delu zhes v'fso miro inu maf-
 so predershana, sraven velikokrat zeze dneve ne napajena,
 inu ne po brifhtih napafsena; zhe je prejd veliko mil delezh
 obivne teshe prevlekla, inu potlej na zestah pod milim bo-
 gam v'fsakimu vremenu vunpostaulena, kir ni preskerblena
 pred vrozhino mokroto inu simo; bres kerme more zeze
 vre flati, inu se od muh inu drugih shivali gristi pulit, ta
 zait kir fe voshnik bres v'fse fkerbi v' ofhtari (*tabérni*) v'pia-
 ni, inu to shvino potem po zeli poti koker obdivjan gerdo dervi.

§. 11.

De nobena nafhe domazhe shvine fskusi plemé fhkode ne
 terpi, toku nejma presgodej tudi ne pre dougu k' plemenu

perpufhena biti; kir, kar to pervu sadene, nje shivot fhe popolnoma srafsu ni; kar pa to drugu amtizhe, nje mozh toku dol vsame, de brés ofhkodvanja na sdravi, inu s' savupanjam eniga terdniga rodú nemore k' plemenu pufhena biti. Sato nefme nobenden shebez pred 6. lejtam, inu nobena kobila pred 4. lejtam k' plemenu pelana biti. Rauno toku nefme nobeden bik pred zhetertim, nobena teliza pred trejtim; nobeden merkazh pred trejtim, nobena ovza pred pretezhenim drugim; nobeden merjaz pred dvem lejtam, inu nobena lvina pred sazhetim trejtim lejtam k' plemenu pufhena biti. Tudi de fe sa domazhi prid inu delu dobra inu perprauna shvina saredi, je ta navuk (*regelza*) dobro samerkati.

§. 12.

Sazhetek mnogih (*velik*) bolesen per domazhi shvini sna tudi biti poerbanje ali nalesenje, kir ne le taka shvina, kati-ra she fama na febi veliku nagnenje k' bolesni ima, ampak tudi prov sdrava bo od bolesni napadena, s' katero je eni govede raun tajiste forte fojo gliho okushilu. Kir pa ta premalu vzhen kmet sazhetke ene take bolesni sam od sebe nemore toku lohku odgnati, koker te sgorej imenuane, toku bi blu preobilnu tukej kaj vezh od tiga govoriti. Vunder je samerkati, de enu zerknenu govede, kebi rauno nad eno kushino bolesnijo ne blu okolpadlu, sna, zhe nebo berfh inu dost globoku sakopanu, drugo sdravo shvino, fkusi pertaknenje ali fkusi duh okushit, inu bolesen rastrosit. Zhes to bodo she dalej v' timu podvuzhenju per popifvanju vfake posebne kushne bolesni nafhe shvine yuki inu sadershanja s' lojim previdkmi inu pomozhmi naprejperfhli, s' katirim fe prihodnu nalesenje varje, inu kateru fe fkusi kupzhijo, fkusi vkupitanovanje te shvine inu ludji, fkusi neumnost, nepremihlenje, hudobijo inu golufijo sgodi, inu shvina po zelih deshelah doldene.

§. 13.

Vse bolesni nafhe nuzne domazhe shvine, katere is tih povedanih sazhenkov pridejo, snajo se enu govede rukej ali tankej dolezhi, inu rauno toku tudi super sginit, koker lo namrezh tu prvi napadki sa vto shvino (ploh shkodlivi, ali le eni inu drugi glasu; ali sadenejo vezh shvine na enkrat, inu bolesen se safeje toku hitru inu moznu, de bo fkorej vtsa shvina ali taj ta vezh dej ene inu rauno tajlta forte v enimu kofinu zhe se nas; hiranaju te bolesni nebo per zait cas pomozhna prot postula, s zhalsama prepadena, inu bo k' veliki bikodi vtsa pokonzhana.

§. 14.

Nekatere hol nevarne, posebnu kushne inu strupene bolesni hozhjo rasen polebne muje inu truda (leherniza gospodarja (kir on sam ni v stan to nevarno bolesen odgnati) hol gvilhne, mozhne inu ozhitne pomozhi imeti, katere le fkusi retizhnu polvetvanje vezh tolejk, inu fkusi velanje inu sapoved deshefke obluti snajo deleshene biti. Lete pomozhi obitoje v ozhitnih sapovedih inu napravah, katere lo vtelej po nevarnosti te bolesni inu imenitnolli tiga zil nu konza narejene.

§. 15.

Kar te pomozhi proti shvinkim bolesnam amtizhe, se morejo vse forte nevarnih bolesen nafhe domazhe shvine od trejh strani prevdarit: sakaj ali lo 1. kushne inu poerbane naenkrat: koker a) shelodezhna kuga (ali sploh shvinska kuga) kader se v shelodezu kerma polufu, b) ovzhi bleki, ali lo 2. kushne pa ne poerbane: koker a) rak v vutih ali na

ješika rei šlivinel, *a*) bolesen, kuga ali unetje (*prant*) na sleseni (*uranki*); per govédu, *b*) kuga na parklah per ovzah inu govétah *c*) kufhar per profhizhah; ali to 3. poerbane pa ne kushne: koker *a*) keushieh per koinah, *b*) grinta (*goba*) per ovzah inu per drugi domazhi shvini, *c*) peljanlektina, kader, peljofobnoré inu obdivjajo, se sazhe le per pelah, pa poerbae té sna tudi od visej druge šlvine inu tudi od tudji.

A. Vuki, po katerih se more per kushnih inu nalesenih (poerbanih) bolesnih te domazhe nazné shvine sadershat.

§. 16.

Te nar nevarnišhi inu nar štrahnejšhi kuge sa shvino ene šofejtke so te poerbane kuge. Tejm kugam ni le vunpostaulena tajista shvina, katera šhé fama v' sebi sazhetik te kuge nolsi, ampak tudi zeli sdrava jih poerba bres vřsi-ga urshaha. Sperviga sadene bolesen te eno ali drugo glavo, potem pa, zhe se per zait spruti nepride, sazhe pouřod rojiti, inu se rategae bres maise zhés zelo shvino.

§. 17.

Poerbanje (*nalesenje*) kateru po pravi sařtopnosti le per shvini raun tajiste šorte se permirit sna, se šgodi ne le škusi latno pertikanje te kushne shvine, ampak tudi škusi šapo, škusi put ob zeit tga vkupprebivanja, inu škusi drugo mokro inu perkasila: koker šliše, kri, vřzaunizo, šmerkl, škusi gnoj, meřsu, kořho, lařsje, parkle, roge, i. t. d. Ludji

tedaj katiri so okol ene bolane shvine okol hodili; inu tajisto verdevali, snajo per sohojalifhah, koker v' zerkvi, na terгах, v' ofhtarijah, inu fkusi prebivanje v' hifhah, kugo is eniga kraja v' drugiga saneti. To se sgodi nar prejd od shvinskih osdravnikov (*arzatov*) shvinskih kupzov, pastirjov, mesarjov, kojnedirzov, strojarjov inu drugih, kateri shvinski koshani kupzhujejo. Raun to se tudi sgodi, zhe koini, ovze, profhizhi, pefsi, mazhke, beli (*domazhi*) saizhki, podlafze, podgane, misli, domazha kuretna ali drugi tizhi profti inu fraj med bolano inu sdravo shvino sem ter kje hodjo; zhe bodo kerma, itela, pitna posoda, fhtrike, plahte (*odeje*) zeli hlevi, i. t. d. kateri so sa kushno shvino fhogani bli, sdej na enkrat sa sdravo shvino ponuzani; sadnizh zhe v'ise forte blagu, vosovi, inu popotni ludji is krajov, inu deshela, kir ena kushna poerbana bolesen regira, v' sdrave kraje nasaj pridejo, ali le fkusi tajiste grejo.

§. 18. Savolo tiga-rezheniga je potrebnu, de vuki, koku se more per kugah sadershat, ne sapopadejo famu sploh previdenja inu osdravila shvinskih bolesen, ampak tudi posebne perpraune pomozhi, fkusi katere bo prihodnu nalesenje varyanu, inu ras-fhiranje te bolesni vftaulenu. Leto vftaulenje je sato fhe potrebnifhi, kir per kushnih bolesnih se na dela tolku sa osdrauljenje te bolane shvine, koker velik vezh sa perhranenje inu obvarvanje te sdrave shvine pred kugo, inu le na famu tako visho sna shvina eniga zeliga kraja obvarvana biti, katera bi fizer v'isa ofer te bolesni bla ratala: nafspruti se pa ve, de je hudobija, neumnost, lasten dobizhek, neprevidnost inu nepremifhlenost kmalu fkusi samouzhanje, kmalu fkusi preproftu sadershanje inu napzhne pomozhi tako

poerbano, kushno bolesen od eniga kraja do drugigu rasnefla, dalne inu motorne deshele, okushila,

a.) *Vuki, po katerih se more sadershat per' shelodezhni kugi.*

§. 19.

Med vsim shvinskim kugam je ta shelodezhna kuga (shvinska kuga, ta velik shelodez) ta nar bol nevarna, po-erbliva inu imertna. Leta nevtane tok lohku koker druge bolesni govedne shvine is gmein shkodljivih urshahov inu per-zhetkov sperviga per nafs v' desheli, ampak ona bo vezhdej koker lefhka kuga le skusi nalesenje is ptujih deshela, naj bo kader ozhe v' lejt, noterpernefsena. Enu famu kushnu, ali she le komej okushenu noterperpelanu shvinzhe sna, aku se na pafhi ali v' hlevi v' drufhni sdrave, shvine snajde, ikusi v' §. 17. povedane vishe vsi ti drugi shvini, deb rauno ne na enkrat, pa s' zhafama, leto bolesen podejliti: toku se bo od tedna do tedna ihtivilu bolane shvine pogmeralu, dokler bo ta bolesen vlo shvino v' hlevi ali fosejki obfhla bres porajtanja na starost, forto, ali spola. Ako bo vezhkrat bolana shvina f' sdravo vkupprifhla, hitrejsbi se bo ta bolesen rastrosila. Shelodezhna kuga, kar njen sazhetik inu ras-shiranje amtizhe, ima to posebnu, de ona fkorej nikol v' vezh hifhah na enkrat, kar se per kugi (*prantu*) na sleseni godi, ampak fkorej vselej v' eni fami hifhi, inu raun toku per tajisti hifhi fkorej nikol per vezh glavah na enkrat, ampak vezhdej per eni fami glavi se sazgne, inu jo v' pervih dveh ali trejh tednah toku pozhafsi inu toku malu shvine nalesa, de ta ne-previshan kmet komej verjame, koku nevfmlenu ona potem okoli febe sega inu mori, zhe ji nebo od vsih krajev mozh

nasprut postaulena, inu zhe se pa to berfh od sazhetka sгоди, snajo lohku vsi hlevi odteti biti, sinaj rajstiga, kir se je kuga sazhela.

§. 20.

Shelodezhna kuga je samu govej shvini lastna. Koini, ovze, profhizhi, inu druga domazha shvina sna sizer leta strup na she povedane vishe od bolane do sdrave shvine sanesti; ona sama ga pa bo tok malu poerbala, koker zhlovek, katir savolo oprauka s' shvino sa soje sdrauje se nizh bati nejma. Tudi eni govode, to shelodezhno kugo le enkrat v' toshimu shivlenju dobi, inu v'faku, zhe je enkrat she eno tako kugo bres smerti prestalu, bo soje shive dni tudi, keb' med kushno inu zerkneno shvino perfhlu, ol tiga nalesenja prostu (fraj) ostalu. Pa vunder ta redka frezba shvinko kugo prestati, le toku malu shvine dofeshe, de se per stu glavah komaj na pet rajtat line.

§. 21.

Kedaj se ta shelodezhna kuga v' enimu kraju ali hlevi sazhue, se sperviga prov tefhku posna, ali pa zelu ne; sakaj vse okollave, s' katerim se ona od sazhetka perkashe, lo, faj fami na febi; tudi drugim ne poerbanim bolesnam lastne. Namrezh shvinzhe kalila na eno polebno visho globoku, koker en zhlovek f' sapertim vustam; njena shela k' jedi ni stanovitna, sdej shere naglu eno kermo, sdej se supet nobene rezhi pertaknit nozhe; se sadershi samopafhnu, inu bol ferzhu koker druge krat, moushne krave dajo kmal mejn, kmal vezh mleka; vse to drugu pa je koker v' sdravinu stanu. Zhes nekatere dni, inu zhe sgodej, zhes tri dni, vzhali pa tudi she le zhes 14 dni se perkashejo ti polebni napadki te

prizhjozhe kuge. To popolnoma sprizhanje, de je ta perzheta bolesen shelodezhnu vlahnenje (*kuga*) nam to da, zhe v' enimu hlevi, kir je blu to pervu shvinzhe sholelu, ali pa zhe nad govedno, s' katiro je to pervu bolanu, ali tudi ljudji ali druga shvina v' družni blu, vezh drugih glav, ne vse na enkrat, ampak enu sa drugim, toku, de se she le v' defetih do shirnajstih dneih po smerti tiga perviga goveda snaminja tiga poerbanja kashejo, inu zhes nekatere tedne enu shvinzhe sa drugim v' rauno tajisto bolesen pade, inu skusi raun tajisto smert konz vsame.

§. 22.

Te perve snaminja te prizhjozhe shelodezhne kuge (*vlahnenje*) so lete maledne (*pridejozhe*.) To govede stoji shalostnu, klavernu, inu koker posablivu; njegova hoja je teska inu trudna; njegove ozi so svetle inu mokre; njegove nolnize so bol tople, inu mejn mokre koker drugi krat; vzhafi glavo stresa, inu s' sobmi shkripa; kmalu vezhkrac kashla; njegove vulhesa, gobez (*maul*) roge so kmal vrozhe, kmal mersle sa obzhutit; vzhafi se govede trefe inu poti na zelimu shivotu; dlaka rata pulta, inu vltane po konz koker shetine; melu se doli obejsi inu sveni. Govede ima enu sa drugim kmal mres, kmal vrozhino, vzhafi je mres, vzhafi vrozhina vezh; preshvekanje ni toku pogostim, inu moushne krave dajo velik mejn mleka; vunder shela sa jest she ni nehala.

§. 23.

Aku bolesen raste, toku govede neha preshvekat, malu je, pije pa she sadost; krave nizh vezh nemousejo. Ozi so sakebrane, nol je od sunaj luh, od snotraj imerkoy, inu

gobez pouhen flin. Govede velik leshi, inu leshje fope s' stokanjam inu s' poskokvanjam tiga vampa, na kateriga tedej inu tedej pogleduje. Se vidi, de na herptilhi bolezhino ima, kir per poshlatanju ledja globoku svije. Njegova kosha je veliku krat od sape napihnena, inu per poshlatanju shumi koker pergament; veliku krat se perkafhejo kraite na koshi, ali pa vodeni musoli pod njo, vezhdejl na ledizah. Sdej sazhne ta bolana shvina mehkejsihi blatu, inu bol pogostim od sebe dajat, ali pa zelu s' velikim napenjanjam derfat; vunder vzhasi ostane noter do smerti saperta. Vzhasi skashuje bolezhine v' vratu, inu nemore tudi ne piazhe poshreti. Kafhel, shkripanje inu smahanje s' glavó dalej terpi; de shila inu ferze bije, se she obzhuti, kmalu koker v' sdrauju, kmalu pa hitrejsihi inu yrozhejsihi. V' timu stanu shvina kumerna rata, inu oflabi od ure do ure; fouse, smerkl, odkafhlana mokrota, fline inu shouzh so gostejsihi inu pridejo vezhkrat. Vse te vunvershenja so sa drugo sdravo shvino strupene inu kushne, vunvsetu je, aku je enu shvinzhe to bolesen she prej preitalu. Terpijo lete okolstave zhes vfo mazo, inu zhe so sdrushene s' derfo, toku kri od dne do dne doljemle inu shvina omedli, de jo ni koker kost inu kosha.

§. 24.

Kader se she smert perblishuje, fourashi govede vfo jed inu piazho; njegove kermeshlave ozhi se globoku noter v' glavo vderejo. Ta smerkov nos je od sunaj vuf fuh inu mersel, is pen pouhuiga gobza smerdi mertvasbku inu maul je mersel. Govede stozhe glasnu per vsakimu dihleju, inu kashla leshejozh, de se skorej sadushi. Savolo velike slabost komej gorivstane; ali aku je od snotrajne bolezhine permorana na kvishk poskozhi, toku v' omedlevzah nasaj

pade. To blatu, kakateru od shvine pade, je mehku kervavu, slo smerdiva, ozelú trupenu inu kushnu, bo s' velikim napenjanjam vundano, inu ritnik slo vuntopi. Glava inu vrat je terd, inu rod kerzha potegnen po dougim, ali pa savit. Shila vezh nebi je, ferze se pa she obzhuti, sadnizh she to nebi, shvina lope she fksusi odpert gobez; maul, zhelust, jesik inu zel shivot omersli inu smert je tukej. Per nekaterih govedah terpi ta bolesen videjozh le 24 ur; ta vezhdejl pa zerkne na ta treti, zheteri, ali peti dan, inu le malu jih doshivi tiga fedmiga.

§. 25.

Po smerti se ta shelodezhna bolesen, de je prejdu tukej bla, fksusi lete snaminja na ti mertvi shvini fksashe: Tó mertvu truplu negnije inu ne smerdi toku hitru po smerti, zhe je shvina shelodezhno kugo imela, koker kader ima kugo (unetje) na sleseni; vamp tudi bol splashne koker pa debi se napel. Per goridjanju tiga trupla is rasresanih shil toku malu kervi pertezhe, de ni ta delati dejl pertekel, inu ona na farbi ni zherna koker kader se slesena uname, ampak je lyetlu rudezha, tudi melu je bled rudezhe, inu od mafhobe ni v' zelimu shivota (korej nuzh. V'htori (votlivi tih pers) inu y' vampi se raslita kri, ali kervava voda nenajde, koker se vnajde per vnetju (prantu) te slesene (uranize.) To stanovitnu perkasanje inu nepremotlivu svishanje te prizhjozhe shelodezhne kuge nam, da ta zheteri shelodez inu fashenk (to pervu zhevu per shelodezu) katera dva v'lelej snotráj vneta, slo rudezha, temnu erjava ali lyselenkasta, inu koker gnila yunvidita. Konz shouzhiga mehirja v' fashenki vun vesi

na debilim koker en paуз, inu na dougim sa' en paуз (zola) je mozhnu unet, zhern inu otekel. Ta treti shelodez ali prebiraunik, ali predounik imenuan je napet inu od sunaj velik krat terd koker kamen sa pohlatat; kader se prereshe toku se v' njemu vnajde luha, terda, koker v' pezhi pofuhena, inu koker flanzat (fled) med predalzhkam tiga shelodza sloshena kerma; aku se ozhe leta kerma vunvseti, se tudi ta snotrajna kosha tiga shelodeza odlupi, inu pod tajisto se perkashejo uneti, ruzezhi, plavi, ali zhernkasti kraji na snotrajnim proffoti tiga shelodza, inu od tiga perkasanja je ta bolesen to ime dobila: shelodezhnu vlahnenje, shelodezhna kuga, aku raun ona vzhafi bres tiga snaminja s' mehkejshi inu bol szhimshano, koker kalfa sdrobлено kermo tudi naprejpride. Aku je kerma she bol szerana, toku kuga ni toku nevarna, inu sna fkusi prpraunu fhpganje snotrajnih arznji posebnu fkusi dvakrat feshgana ras - spufhena fol (*Mineralsiure*) osdraulena biti. Ta bol ali mejn napeti prebiraunik napride od velik ali malu fhedene kerme, ampak od vezh ali mejnhi nevarnosti te boleshi, savolo katire so tudi te debele ali tenke zheva bol ali mejn unete, flabe, svenene inu gnile; v' vezhi sili ta bolesen zelu do saduize feshi, inu ta uneti ritnik velikkrat vezh paузov na dougim vunfopi. — Slesena se malu prevershe, jetra pa premenijo vezhdejf farbo inu terdnost, namest temnu erjavu vunvidjo svetlu erjavu, ali koker jilovza rumenu, so sa ras - patti mehke, sterhnele, inu imajo posebnu velik shouzhni mehur, v' katurimu je en redek, voden, vezhkrat erjav, vezhkrat violzhalt shouzh, ali tak koker ga ribe imajo. Serze je po navadi bledu, onedleno, inu mehku, pluzha so vkuppadne, shmuklaste, na njih se ne najde nobenu ofhkodvanje, vzhafi so pa slo rattegnene, terde koker ulne, unete inu poune rumeniga gnoja. Posheraunik, goutanz, inu

nosna votlina so pouni ruzehih shilz, inu so preulezhen s' veliko penam inu od kashlane mokrote.

§. 26.

Vezhkrat je shelodezhna kuga sdrushena s' bolesnijo (s' prantam) na pluzhah inu sleseni; sato nar grosovit-nihhi roji leta kuga per tajilti shvini, katira je she prejd enu nagnenje imela k' bolesni na sleseni, ali na pluzhah, inu leta bolesen, kader bo od shelodezhniga vlah-nenja spremlena, she le v' pravi resnizi vunropne, per temu fkusi shelodezhna kuga pluzha, lihtelz (snotrajn flam) ali pa slesena operhm, fkusi prant na pluzhah inu sleseni bodo pa shelodez, zheva, inu jetra rasdiane. Ob zhafsi te bolesni se perkashejo rasni suaminov she-lodezhne kuge po okoltavah tudi kmal smatinja te bolesni na pluzhah, kmal na sleseni; per goridianju tiga trupla se potem najde ena bol zherna kri, napete, terde inu zelu zherne zheva, ali pa mrena zhes rebre je pokrita s' zher-nim shilzam; v' fhtori je velik krivave vode, vamp je napihnen od ene raslite kervave vode, ali pa sadnizh sle-sena je velika, zherna, inu s' turovami obluta.

§. 27.

Do sdej she ni nobena perpomozh snajdena se pred shvinfko kugo varvati, debi nad enim shvinzhetam, katiru je v' perloshnosti to bolesen nalesiti, se ne bla perkasala. Le samu to nar bol fkerbnu ognenje pred vse forte na-lesuvanjam (boerbanjam) fkusi katiru podelenje te kuge eni sdravi shvini, inu toku to nalesenje nemogozhe rata, je

ta edina prava inu gvišlina pomozh se varvati, inu le to popolnoma odstaulenje: ten sdrave shvine od te bolane she per timu nar pervimu fledu (obzhutenju) eniga shelodezhniga vshnenja sna to bolesen v' fojmu rodu (sazhetku) sadufhiti, inu kmetu fojo shvino obvarvati, sakaj zhe ni nalesenje mogozhe, tudi bolesen bit nemore. Sato fe morejo k' temu prevideni pomozhki she ob tajiffimu zhasu Ihpogat, kader fe ta bolesen le na enimu famimu govedetu od delezl' kasar sazhe, inu fe neme zhakat na prizhayanje te bolesni toku dougu, de je she vezh glav v' nelyi sboletu.

§. 28.

Aku fe ozhe nalesenje tiga shelodezhniga vshnenja vstavit, fe more na te poglavine sazhetke tiga mnogiga nalesenja inu ris shiranja gledat; leti pa fo: 1) Nevednost, koku ra bolesen vstane, inu koku kushne lastnosti ona ima; 2) nevednost, kaj sa ene lastne snaminja ta kuga ima; 3) nesamerklivost, pa kaj sa ene mnoge pota inu vishe fe ta bolesen perbat sna, inu koku ona od glave do glave, od kraja do kraja kusi shvine ali kusi druge bo sanelena; 4) neporajtanje per pervimu sazhetku inu perkasanju te kuge; 5) frejvolnu shtrafinge vrednu samouzhanje ali savolo lastniga dobizhka ali hudobije ali strahu; 6) Spazhenu birtuvanje, toku de je savolo pomankanje te kerme shvina permorana per taki nevalnosti na pafhmizah bolesen perbat, de doma od lakote ne pozerka; 7) Sapelivu savupanje na gvišne od nesafopnih, dobizhka laznhih ljudi perporozhene ali kuplene pomozhi, ali osdravila te bolesni, katirih yunder v' refnizi ni, inu savol katirih potem te

edin perpraune inu potrebne naprave pruti poerbanju bodo samujene.

§. 29.

Kir je resnizhnu, de shvinska kuga per nafs le prov redku, ali sa prov rezhi, ikorej nikol v' desheli nevstane, ampak le ikusi nalesenje is ptujih deshela pernesena bo; inu kir dalej, sunaj de se nalesenju ogne (*koker' so she, Bog debi tok ne, veliku krat skushne sprizhale*) nobeniga drugiga stanovitniga previdenja inu posebnu gvilhne pomozhi ni: toku se bodo mogle vse naprave inu sadershanja per tajisti, tudi s' postauno sapovedjo inu s' gosposkno oblastjo samu na to rastegniti, de se te kugi ogne. Te k' timu potrebne raunila se snajo na pet fort sgoditi. 1) so sploh sadershanja, katire se imajo ob vsih zhafih inu na vsih krajih imeti, aku rauno v' zeli okolzi nizh od shvinske kuge flishat ni; 2) perprave na tajistih krajah, v' katirih fosejski inu dalji od ene ure ali zelu na konfinih (*mejah*) shvinska kuga she regira; 3) sadershanje v' tajistimu kraju, kir je kushna bolesen she noterperdela; 4) sadershanje per kugi, kader se je v' eni okolzi she ras - thirala inu dalej terpi; 5) vuki se sadershat po nahani shvinski kugi.

§. 30.

Tih mnogih pot tiga nalesenja, ikusi katire shvinska kuga noter perdere, je tolku, de velikokrat, aku glih v' zeli fosejski nizh od te bolesen flishat ni, sna vunder en kraj po malim inu bres veda napaden biti, sato kir

ona is dalnih krajov fkrivaj noterperlese; sato imajo vse gosposke oblastniki, inu prebivauzi nasledne (*pidejozhe*) sapovdi vselej sanaprej inu sa smirej vedit inu dershat.— Gosposke morejo fkerb imeti soje bolshi podloshne fkusi pametnu pergovarjanje permorati, de se oni v' poletju s' tolku fena saloshé, kolker je po simi sa njih shvine potrebnu, inu njega pred deshjam inu snegam pod kosouzam ali na viflah ohranjo; k' timu morjo ti nemarni gospodari tudi s' ojtstroftjo inu s' pokoro perdershani biti, de se sna, aku ta perderozha kuga perfili, hitru fhtalo sapreti, inu shvini v' fhtali polagat. (*Tukej se pogleda tudi ta 5. §.*) Vfaka fosejka ima na enimu famotnimu, od hish, zest, inu pashniz en malu dalej leshejzhimu kraju eno fhtalo sa filo, ali eno gorizo naredit, s' vlo perpravo, posodo sa piazho inu rejo, s' zhebriam sa opranje te shvine, s' potrebnim arznijam, s' prebivalsham sa eniga ali dva passirja previdit, inu s' enim grabnam ali plotam (*mejo*) obdati; ena taka goriza more toku velika biti, de smirej fhtir goveda od stu zele fosejfkne shvine noter popolnoma proftor sa potrebno postreshbo inu verdevanje imajo.

§. 31.

Vfaku govede, katiru je is ptuje deshele na en kraj sa potrebo tih prebivauzov perpelanu blu, naj shé bo sa pitanje, sa klanjé, sa delu ali sa rejo namejnenu, more, aku shvinsku sdrauje v' tajisti desheli, od koder pride, ni ozhitnu snanu, pod fhtrafingo tiga sapadenja (*Konfiskazion*) berfh v' gorizo pergnanu biti, inu aku dougu per shivlénji ostane, more te perve 10 noter do 20 dni po fojmu prihodu, tudi zhe fizer prov sdravu vunvidi, tam

noter od vse švine tajstiga kraja odlozhenu, sapertu, inu
 fkusi lastne pastirje, katiri k' drugi shvini nikol nepridejo,
 postreshenu biti. Vlak prebivauz, katir enu ptuje go-
 vede v' soj kraj perpele, aku je rauno sa klanje namej-
 nenu, je doushan pod sgorej imenuano shtrafingo, oblast-
 nikam tistiga kraja, ali tim ogledovauzam tiga mesa, zhe
 so kateri, od tiga hitru povedat; tudi dan prihoda te
 shvine, kraj, od kod je perpelana, shitalo, v' katero je
 ta zhas postaulenu, napovedat, inu ogled (navid) sa taji-
 stu profiti. Nesmé tedaj nobenu govede ne k' delu
 shpoganu, inu ne k' ozhitnimu prodajanju saklanu, tudi ne
 shivu v' en drugi kraj prodanu biti, prejden ni fkusi ob-
 lastnika inu ogledovauza tiga mesa, ali namest tiga, fkusi dva
 druga poshtena inu sastopna moshá ogledanu, inu sa sdra-
 vu najdenu. Enu taku ogledovanje inu préprizhanje mo-
 re tudi biti, kader enu ptuje novperpelanu govede po
 preteku tih 20 dni, is gorizé spushenu, med zhedo taji-
 stiga kraja gorivsetu, v' mesnizo perpelanu, ali pa v' en
 drugi kraj prodanu bit ima.

§. 32.

Zhednik (*pastir*) eniga kraja tudi nesmé pod shtra-
 fingo ná shivoti is nobene hshhe enu novperpelanu gove-
 de v' fojo zhedo gorvseti, prejden ni oblastnik tistiga kraja
 po prestani sapéri v' gorizi, inu po shurjeni ogledvi foje
 pervolenje dal. Aku bi zhednik pa zhes fojo volo
 perfilen bil en novu govede bres potrebna previdenje
 v' fojo zhedo gorvseti: toku more berfh ku berfh timu
 oblastniku od tiga povedat, inu leta ima k' pridu zele
 fosejske to notervrinenu govede hitru sapret. Tudi je

ta zhednik savesan koker hitru on per foji zhedeno snotrajno bolesen zhuti, bres samude to timu gospodaru inu oblastniku skasat, de ta prvi tajisto od tazhals do ma obdershi, ta drugi pa njega pod fojo vestjo k' timu saveshe. Vlak oblastnik ima tedej od zhafa do zhafa to zhedo ogledvat, inu se previshat, de on od pastirja ni spodlesen (golfan) bil. Vlak pastir, katir eno bolanu govede samouzhi, se more is flushbe spustit, inu po okolstavah tudi na shivotu pokorjen (shtrafan) biti. Sadnizh morjo pastiri, inu na pristavah tudi ti veliki hlapzi (Majeri) s' to saveso vdinani biti, de se oni na ptujih krajih nikol inu s' nobenim vuvsetjam, tudi aku bi bli poklizani inu profheni, s' osdraulenjam shvinkih bolesen pezhati nozhjo: inu zhe se le enkrat zhes to sapoved sajidejo, so is flushbe sa odstavit, inu po okolstavah tudi na shivotu sa poshtrafat.

§. 33.

Posebnu pa morjo tajisti kraji, katiri per zestah leshé, ali kir so na shvinske sejme moldaufki, moshkovitarfki, inu ogerfki voli pergnani, se pred poerbanjam shvinske kuge dobru varvat; sato je per takih pergodbih vlaki okolzi pod shtrafingo gorinaloshenu, v' dnevih shvinskiga sejma fojo shvino ne na pasho gnati, ampak vlak gospodar jo ima flusi tajisti zhal doma v' shitali obdershat. Tudi se nesmé ptuji shvini po hifhah nobenu prebivanje inu na pashnizah nobena pasha perpuhtiti. Sa sejmen se en famoten kraj pokashe, na katirga potem domazba shvina pridti nesmé, de se ona tudi od te strani vlakimu, mogozhimu nalesenju vgane.

§. 34.

V' takih krajih per zestah, kir se po gostim shvina
 fksu shene nefsmejo oblastniki tej fksugredejozhi shvini ali
 nobeniga goridershanja perputiti, ali pa se morejo s' go-
 fpodarjami inu gonazhmi te shvine sastohti, inu le take
 kraje sa prenozhiri, napajat, polagat, ali napasti te ptuje
 shvine fksat, kamer potem domazha shvina pridt nefsme;
 pastiri inu oblastniki imajo fkerb imeti, de domazha shvi-
 na na tajiste pahnize nebo gnana, inu de nje te ostank-
 ke te kerme ptuje shvine nebodo sa pizho naprej polo-
 shili, ali pa jetti perputili. Aku more enu govode od
 te ptuje zhele savolo ene snotrajne bolesni nasaj ostati,
 toku ostane v'fakimu gofpodarju ojstru prepovedanu tajisto
 v' fojo hltho, velik mejn pa med fojo shvino gorivseti;
 ampak oblastnik tajistiga kraja more s' gvautjo inu tudi
 zhes volo tih gonazhov tajisto goridershat, v' gorizo noter
 do konza te bolesni na njih potrofhik (*plazhilu*) sapret
 inu s' potrebnim previndenjam prelkerbeti. Aku se go-
 fpodar ali gonazh te ptuje shvine k' plazhilu nozhe sasto-
 pit, se ima to bolanu govode per tej prizhi vbiti, odre-
 ti, inu globoku sakopat, de s' mesam inu s' tim drugim
 dejlam se dalje fhkoda ne sgodi: vunder se more ko-
 sha, kader je v' apneni vodi she oprana bla (*koker se bo
 sdolej §. 45. govorilu*) njim nasaj dati, ali pa sa eno
 s' njim sglhano zeno vkupit.

§. 35.

Prefelvanje tajistih, katiri imajo greffine v' fhtanti, s' fojo shvino od eniga kraja do drusiga ali tudi is ene hifhe v' drugo je le s' to savéso perpuhenu, de si prejd fojo shvino od dveh blishnih gosposk na tanku pregledat pustijo, inu od obeh en sprizhan lyft zhes popolnoma sdravo shvino dobijo, katir lyft oni potem tajisti krefji naprejploshit morjo, v' katiri okraini se ta najeta greffina snajde, inu kamer oni s' to shvino jiti hozhjo. Katir prefelvauz to opuſti, ima ne le s' eno fhtraſingo od 12 zekinov (*slatov*) pokorjen biti, ampak on je tudi dolshan to narejeno fhkodo poplazhat, katira se je sgodila fkusi sanesenje te kuge per felitvi foje shvine. V' ofhtarijah inu jerpergah je Gospodarju ojstru prepovedanu fojo lastno shvino is tajiste pofode pit pustiti, is katire fo ptuji voli druga shvina na raishi pila, ali pa tajisto kermo sa fneſt dati, katira je ptujim zhes ostala.

§. 36.

Ako med domazho shvino eniga kraja enu govede snotrej bolanu rata, debi raun v' tajistimu kraju inu foſejſki od shvinſke kuge se nizh nevedlu, inu se tudi bat nelmelu, toku ima goſpodar tajistiga shvinzheta le samimn oblaſtniku tajistiga kraja to oglasit, inu govede toku dougu s' zhedo nizh vungnati, dokler ni popolnoma osdraulu. Aku bi pa v' 20 dneih po sbolenju tiga perviga shvinzheta v' tajisti fhtali enu drugu inu tretju na naglim bres eniga

urshaha sbolelu, ali aku bi enu ptuje novperpelanu govede bres ogledenja blu fkrivaj pobitu ali pa dalej prodanu, inu zhes 20 dni potem, kader je onu v' shtalo blu vftaulenu, v' shtali blu sbolelu, toku bolesen she ni varna, inu Gospodar more hitru per oblastniku, leta pa per gosposki oglasiti, od oblastnika se more per tej prizhi ne le to boleho ampak tudi to sa sdravo dershano shvino od tajilte nevarne hifhe prozh pelat, v' gorizo postavit, inu toku odlozheno od vse drufhne tih ludji inu shvine saperto dershat, dokler bo od gosposke fkusi saftopne moshé tanka ogledva, zhe se je bolesen le permirla ali sa ref fkusi nevarnu poerbanje dobila, napraulena, inu to potrebnu sapovedanu. Aku bi bla bolesen poerbana, toku more vsa nevarna shvina toku dougu v' gorizi fkusi sato najete pattirje verdevana biti, de fkusi 20 zele dni na nje nobeniga snaminja eniga bolehanja vidit nebò. Kadir se tim povelu prutpostavi, ali pa njega samudi, bo bres persanafhanja shtrafan po §. 154 II. rasdejlo: Postave zhes hudodelnike inu tesku prelomljenje ozhitne varnosti.

§. 37.

Je shé ta shvinska kuga v' blishnih krajih v' krogi ene ure, ali pa zelu na meji vftala, toku morjo oblastniki, kader je njim to shé na snanje danu blu, per tej prizhi she v' te sdrave kraje poshto poslat, eno uro v' krogi naprejpoustalenim inu prebivauzam na snanje dati, inu tiga kméta na eno sprizhano visho od te fkorej ne osdraulive inu smertne bolesni, od njeniga strashniga nag-

nenja se na velik vish rasnesti povuzhit, na to veliko nevarnost, katiro skusi njo vsa shvina terpeti more, opominati, inu ga k' svestimu spounenju vsh sa odvernenje potrebnih, deb raun teshavnih naprav ojstru perdershat. Sa podperat to podvuzhenje deshelskih, oblatnikov morejo duhovni v' sofejsskah toku dobru is kancelna (*prishenze*) koker v' domazhimu pogovarjenju vse persadeti, inu njih poslufshauze tudi v' pridganji te vire toku podvuzhit, de bo saftopnost inu vola ta dober zil nu konz previdla. Tudi morjo prebivauzam tajilte shtrafinge naprejbrane biti, katire so namejnene sa prelomlouze tih povelov per shvinfski kugi, inu posebnu ti §.§. 153, inu 154, inu 155 tiga II. rasdejla; Postave zhes hudodelnike inu telhku prelomlenje ozhitne varnosti,

§. 38.

Pred vsm drugim nesné eno uro delezh okol kushniga kraja pod 50 slatov sa gosposke, inu pod shivoino shtrafingo sa kupze nobeden shvinfski lejmen dershan biti inu more vas lohod inu barantia s' prebivauzam kushniga kraja, zhe ni sa zel kraj filnu potreba, toku dougu prepovedana inu gorivsdignena biti, dokler od Krasije ni ozhitnu prepovedanu, de je ta s' kugo objiskan kraj od te nesrezhe shé frej. Skusi ta okushen kraj neimé nobenu govode sa druge sofejsske pelanu biti; inu mesarskim volam, katiri so fizer tam skusi shli, more od Krasije ena druga pot skasana biti. Aku vunder eni prebivauzi is sofejsske savolo potrebnih lastnih inu vselkupnih opraukov na

ta kushen kraj jiti morjo: toku nesmejo s' perpreshe-
 govejo shvino pelat, se ne bres potrebe tam dalej samu-
 diti, v' nobeno govejo ihtalo stopti, inu s' nobeno goved-
 no nizeh opraut imeti. Kader domu pridejo, morjo hi-
 tru zheule inu gvant preoblezhi, roké inu obras umiti,
 inu nekaj dni k' toji shvini ne priditi. Zhednikam inu ma-
 jerjam pa pod nobenim sgovoram ni perpuhenu na ta
 kushni kraj jiti.

§. 39.

Koker enu poglavitnu pregrshenje zhes prid inu var-
 nost eniga kraja je prebivauzam ojstru prepovedanu skri-
 vaj ali ozhitnu bolano shvino, melu, mleku, trovu malku
 (*buter*) koshe, loj ali kar kol sa ene drugi dejle te go-
 veje shvine, naj she bo od sdravih al bolanih, od sa-
 klanih al zerknenih glav is nevarnih krajov vkupit, zhes
 prepoved noterperneti inu na nekushnih krajih na prodaj
 ali sa foje ihpoganje noterperpelat. Eno taku pregre-
 shenje bo po she vezhkr t povedanih zifrah tih postav zhes
 hudodelnike inu prelomlenje ozhitne varnost s' vfo oj-
 strotjo pokorjenu. Rauno toku mal se ime tim od kush-
 niga kraja perraishanim ljudjim ne v' ofhrarijah inu ne v'
 drugih hifhah goridershat, velik mejn pa k' eni shvini v'
 sdravimu kraju pridt pustiti. Savolo tiga se more po-
 sebnu na ptuje mesarje, shvinfke kupze, posebnu na potepe-
 ne shvinfke arzate, kojnedirze inu njih pomagazhe dobru
 gledat. Zhe fé kej najdejo, se morjo na enkrat gorider-
 shat, perjet, inu ali na toj dom, inu prebivalthe saver-
 nit, ali pa zelu is deshele poditi. Sadnizh se more tu-

di v'faku govede, katiru je blisu fofejfke, kir je shvin-
fka kuga, na eni bolesni zerknilu, goridjat, inu ta trejci
shelodez ali prebiraunik pregledat, inu aku se v' tajistimu
te v' §. 25. nafhtete snamina najdejo, toku se more na-
povedat, de je leto govede na shelodezhni kugi zerknilu,
inu de je ta kraj she sa shvino kushen.

§. 40.

Dokler dougu se v' enimu kraju shvinfka kuga she
nekashe, sna to vunpelanje te govedne she s' tim per-
staukam perpuhenu biti, de ta vunpelana shvina grunta
inu semle tjih kushnih fofejfk ne le obhodit nesme, am-
pak tudi toku delezhi, koker je mogozhe od tajiste me-
je, inu zhe je mogozhe, railhi na enimu zelu drugimu
kraju pafhena bit more, de jo veter - od kushniga kraja
pridejozh nesadene. Is tiga urshaha se nima pol ure
delezhi od kushniga kraja nobena tlaka s' volmi, velik meju
pa na ta kushen kraj sgoditi. Tudi morejo oblastniki
v'fim gospodarjam ojstru gorinaloshit, de se imajo s' ker-
mo faj sa 6 tednov previdit, de, aku bi vunder shvin-
fka kuga v'fati vtegnila, potem sa njenu odvernjenje v'fa
shvina v' hlev saperta, inu s' kermo sadost pafhena biti
sna. Gosposke, katire eno tlako sapovedo inu se kaj sku-
si samudo tih naprav sajidejo, bodo s' 50 slatam pokorjene.

§. 41.

Aku shvinfka kuga (shelodezhnu v'fahnenje) she v'
enimu blishnimu kraju roji, toku fo vse do sdej sapove-

dane naprave s' fhe enkrat tako svestobo inu ojftrajtjo sa
 ipouniti, v'faku bolehnu shvinzhe fé more is zhedé vun-
 vseti, v' gorizo postavit, inu tamkej ali do smerti ali do
 osdrauljenja inu fhe 20 dni zhes verdevat. Dalej more
 njekaj saftopnih inu svestih moshov is fosejfske sbranih, inu
 na mejo sa ftrasho (*vahto*) postaulenih biti, katiri toku
 dobru to domazho, koker tudi to kushno shvino, inu tu-
 di vse vosove s' volmi perpreslene v' soj kraj, od ko-
 der pridejo, nasaj sashenejo; oni morjo na vse fem ter
 kje tekozhe ludji, inu kar s' fabo nosjo, gledat; inu vse,
 kar njim nevarnu naprej pride, morjo perjeti, inu pot
 nasaj pokasat. Sa nevarne pa morjo dershani biti vsi is
 kushniga kraja pridejozhi ludji, katiri od tam goveda pe-
 lejo, shenejo, ali mesu, koshe inu druge goveje dejle
 per febi imajo. Aku bi pa leti na opominanje se na-
 sajvernit nizh neporajtali, ampak s' filo zhes mejo fhli,
 toku jih ima eden sa ftrasho goripostaulenih moshov no-
 ter do kraja spremiti, tim oblastniku fkasat inu zhes dati,
 katir potem hitru, tudi s' gvautjo to shivo shvino v' eno
 polfransko gorizo sapreti, na plazhilo tiga gospodarja v'
 tim zhali preshivit, perfhone pa s' v'fim, kar imajo per
 febi, s' pelmi i. t. d. Gosposki, inu leta krejji v' roko zhes
 dati ima. Zhe bo ta saperta shvina med 20 dni na ku-
 gi sbolela, ali pa zhe se per njega spralhanji fkashe, de-
 ti perneseni shvinfski dejli so od ene fkrivaj saklane bo-
 lane shvine, toku morjo lete perjete perfhone koker tesfki
 prelomlovzi ozhitne varnosti po she povedanih §§. 153.
 154. inu 155. tiga II. rasdejla. tih postav zhes hudodelni-
 ke inu tesfku prelomenje ozhitne varnosti pokorjeni biti,
 fizer pa "le savolo gvautniga rasdjanja dobriga stanu ozhit-

ne varnost so k' odgovoru sapoklizat, potem pa pruti po-
vernenju vliga potroihika s' tojo shvino sa spustiti.

§. 42.

Aku se je pa shvinska kuga v' enimu kraju sa refs
sazhela, kar se lobku posná is tih v' §§. 22, 23, 24,
inu 25, povedanih snaminov: toku se ta kuga nar prejd
pokonzha, zhe se ta bolana inu nevarna shvina po verst
vbije. Koker hitru tedaj v' eni fosejski enu govede od
kuge bolanu rata, imá toku berfh v' en samotni kraj pe-
lanu, vbitu, inu s' kosho vrejđ po spodej danih vukah
šakopanu biti. Tudi vfa druga v' raun tajiti fhtali pre-
bivajozha shvina, zhe je le njekaj glav, imá tudi vbita
inu koker kushna is pot spraulena biti: aku je pa vezh
koker tri ali fhtir glave, toku morjo po fhtivilu v' vezh
zhed, po ro glav v' eno zhedo rasdejlene inu v' posebne
fhtale ali v' gorize spraulene biti, de, aku bi raun kuga
v' eni zhedi vftala, bi vunder te druge morebit obvar-
vane ble, ta kushna zheda je pa na enkrat sa vbit. De-
bi pa to povele na tank blu spouneni, bi mogla timu
golpodarju njegova shvina, katira je sa vbit namejnena,
na eno gvifhno po fhtivilu vle fosejlkne svhine smirjeno
visho poplazzhana biti, sato, kir on toje lastnu blagu sa-
volo varnosti inu obvarvanja vse druge shvine goriofra.
Posebne naredbe sa obvarvanja te shvine, katire s' zhała-
ma narejene bit, inu zhes katire krešje toje maninge na-
prejpoloshit snajo, bi tukej nar vezh prid pernefle, is ka-
tirih fkrin (ka/s) bi se ta shvina plazzhala, katira je vbi-
ta, inu nje vrednost od ozhitne pravize sposnana bla.

§. 43.

Zhes vse to, naj shé per enimu shelodezhnimu vsah-
 nenju ta kushna glava sna vbita bit, ali ne; toku more
 od oblastnika tej gosposki, inu od gosposke tej kresiji s'
 sposhlenjam eniga vosa pod 20 slatov shtrasinge berlh po-
 vedanu biti, de bo potem Kresija ta kushen kraj sa ob-
 varvanje tih blishnih krajev ozhitnu napovedala, inu to po-
 trebnu per zait bolesen odverniti, savkasala. V' timu kush-
 nimu kraju pa se morjo bres zhakanja eniga od Krasij-
 je poslaniga osdraulenika (*arzata*) ali Komisarja inu sa-
 povedi na to nar hitrejsihi visho te dalej spodej potrebne
 naprave sturiti. Katir oblastnik, aku dva ali tri goveda
 od tedna do tedna v' enimu hlevu ali kraju sploh sbolé,
 to potrebnu skasanje tej gosposki opuisti, ima odstaulen
 biti, on nesmé nikol vezh flushbo eniga oblastnika dobiti,
 inu more per teshejskih okolstavah po §. 154 tiga II. ras-
 dejla tih postav zhes hudodelnike inu telhka prelomlenje
 ozhitne varnost pokorjen biti; vsaka gosposka pa, katira
 se skusi tako nemarnost pruti Krasiji pregresihi, 50 slatov
 sapade, kir je vsm gosposkam od sdej sanaprej ta neo-
 pulstiya dolshnost gorinaloshena, smirej inu polebnu pa,
 aku je kushna bolesen v' blishnih krajah vstala, na spo-
 zhetje inu svirk te bolesni v' timu kraju skerbnu gledat.
 Gosposke morejo potem sa to rajtingo dajati, aku bi is-
 nevednost, ali nemarnost ena taka nadloga v' njih okolzi
 se safédla, inu aku bi blishne kraje inu fosejske shkodo-
 terpele, inu sa tolku vezh, kir je shé svishanu, de shvink-
 ka bolesen nebò okol febe segla, zhe so te vundane po-
 vela pruti nalesenju na tankim ble ipolnene.

§. 44.

Od dneva tiga previshanja, de je shelodezhna kuga v enimu kraju vftala, inu kolker zaita terpi, je prepovedanu v tajitimu kraju en shvink fejmen dershat, ali eno letivo s' shvino is eniga kraja v' drugiga naprejvseti. To vungnanje vse shvine ikup, ali le eniga govedeta po dnevi ali po nozhi na gmaino, ali na lastne traunike, nive ali verte se more opustit pod sapadenjam te shvine: ampak vfa shvina bres raslozhka greshinke ali druge, shvine ima, dokler dougo kuga v' timu kraju terpi, v' fojih fbtalah, katire morjo s' lefenim gostim gartram saperte biti, ostati, inu od nobeniga zhloveka, ne od ptujih, ne od domazhib, sunaj, katiri so sa poltreshbo inu verdevanje namejnene, she mejn od pesoy, mazhk, ali lvin objifkana ali poshlatana biti. Per timu more shvini vezhkrat s' s'fuhbo stelo poshtanu biti, se more dobra, enu malu kifla kerna s' kvafam inu s' soljo smefhana mozhnata piatza dati, stene inu jafle morjo vezhkrat s' jefham otkrollene, inu luft vezhkrat s' kadilam, s' dvakrat shgano raspuhfeno soljo szhifhena biti, pa morjo per timu okna inu vrate po prevideni potrebi odperre biti, inu more sploh vse spolnebu biti, kar je sa sdravje te shvine she od konza tiga podvuzhenja fvetvanu blu. Te sa poltreshbo te saperte shvine namejnene perlfhone se morjo vse drufhne s' drugimi ludmi posebnu pa s' ludmi od kushnih hifh fkerbnu sdershat; dokler dougu kuga terpi, morjo v' fojih hifhah ostati, ja tudi njih flushbo boshjo le doma opravit. Sraven tiga more vflak gospodar fhivilu foje saperte shvine svestu povedat, inu pod tefhko fhtrafingo sa to dober stati,

de on, dokler dougu kuga terpi, nebo nobene prodal, nobene saklal, ampak koker hitru enu govede sboli, bo on toku berfh gosposki na snanjé dal, zhes katiru ona na tankim lyt pelat ima. Tim od Krasije poslanim osdraulenikam se more ojstru bogat v' vsih sa kugo danih pove- lah inu napravah, inu gosposke morjo soje podloshne k' hitri pokorihmi, s' vfo postauo ojstrofjo perdershat.

S. 45.

Is ene she kushne hifhe more vfa bolana shvina per zait vun, inu v' gorizo spraulena, od oblastnika tistiga kra- ja fkusi posebne, od njega na vsih pazhilo goripolaulene saltopne zhuvaje verdevana, inu pred vsm varvana biti, de nalesenje nebó dalej seglu. Sa odreti inu sa sako- pat te od shelodezhne kuge poginene shvine, sakaj to v' ihtali ali pa sploh blisu hih iturit je ojstru prepovedanu, more sunaj prebivalfba na samoti, inu ne delezh od go- rize lesheozhimu kraju v' eni peifhni dolini v' germah ali v' golhavi perprauni prastor pokasan biti, tamkej more bit perpraulenu vezh zhebrov (*Jhkasov*) luga inu apnene vo- de sa noterpolosht te dolpotegnene koshe. Koker hitru enu govede na shelodzhnimu vlahnenju pogine, more hitru is ihtale spraulenu, na en vos poloshenu, inu fkusi koj- ne na ta namejnen kraj vunpelanu, pa ne po semli vun- vlezheni biti, koker se je fizer vezhkrat sgodilu. Je she tajistu na ta kraj perpelanu, toku to mervu truplu fkusi en dalni zhal frej leshati nefme; ampak more hitru oder- tu inu melu faj 6 zheulov globoku sakopanu, 3 zheule

na debelim s' parltjo pokritu, ta sakopan kraj sgorej s' ternovim vejam safajen inu toku okovarjen biti, de nebo do pefi, svine, ali druge shivali tamkej kopale. Te odrene koshe morjo hitru v' zhebre djane biti, kir se ofolena voda, inu lug ali apnena voda snajde, tam se morjo s' kannam obloshiti inu nar meju 24 ur leshat pustiti. Vse to se more sgodit prizha eniga posebnu k' tim od fosejške svoleniga sastopniga zhloveka. Koshe potem nesmejo kojnedirzu dane biti, sato tudi ob zhafu ene kuge to s' njemu narejenu sglihanje nizh nevela, ampak koshe se morjo od gosposke v' eno gvishno f-hrambo spravit, inu ne prejd koker 4 tedne po nehani kugi k' pridu tih fkusi to nefrezho objilkanih prebivanzov prodati, sunaj 1 fl. 30 kr. kader se enu vezhi govede vunpele inu odere, inu 45 kr. kader enu tele she lejta ni staru, katire se kojnedirzu dat imajo. Toku, koker se opranje tih kosh v' lugu, de se trup te bolesni dalej nesanesa, le blisu gorize sgodi, toku morjo tudi na enimu famotnimu od vsh hlevov delezh lesheozhimu kraju sa posufhit obejsene, inu na enimu posebej dobru sapertimu kraju tiga poslopja sohranene biti. Je pa she ena kosha is rok perfhla inu prodana bla, toku se more ta kraj kamer je perfhla, svedit, ta najdena kosha prozh vseti inu po timu ram povedanimu vuku s' njo delat; katiri so pa kosha vseli, so po povelu sa poshtrafat, inu ta hifha, kir se je kosha snafhla, je sa kushno oklizat. Aku je pa kosha ali druge dejle pod eno drugo gosposko sanesena bla, toku se more to njej hitru povedat, inu jo na to postavno sadershanje opominat.

S. 46.

Vfaka hifha, inu vfaka shtala, kebi v' tajisti tudi le enu samu govede sbolelu blu, inu aku bi rauno posebej dianu inu prozh pelanu blu, more shé sa kushno inu ostrupneno dershana biti. S' gvishnim perzhakanjami, de bo toku gvishnejshi ta noterstojezha shvina sbolela, kolker dalej je to bolanu shvinzhe noter blu, sato, kir s' mozhjo te bolesni tudi nevarnost te kuge raste. Zhes take kushne, inu sa ras-trofenje tiga strupa nevarne hifhe, ima gosposka posebnu zhuti, inu vse dalnu ras-shiranje te kuge, inu prevlezenje te fhe sa sdravo dershanne shvine varvat. More tedej shtivilu vse shvine v' eni kushni shtali na tanku popifanu, inu raun sato vsak teden nar mejn enkrat pergledanu biti; aku je pa biu najdenu, de je enu ali vezh govedov ali skrivaj saklanu, ali pa drugam pelanu blu, toku se morjo gospodari berish poklizat inu salfishat, kaj se je s' tim govedetam sgodilo, katirga manka. Aku se potem rasodene, de je tajistu shivu, ali mertvu, ali tudi le samu ene dejle v' en drugi kraj komu poslanu ali prodanu blu, toku more per tej prizhi od Gosposke na Kresijo to na snanje danu biti, de se bo to potrebnu previdenje sturilu, inu de bo fkusi perzaitnu odgernenje te predersnost ena zela druga fosejka pred nefrezho obvarvana. V' tih fhe sdravih hifhah iau shtalah se pa toku dougu nobenu pregledanje inu prejkkanje od Gosposke inu arzata sgodit nesme, dokler je fhe vsa shvina zela sdrava inu po sapovedah saperta, de mar per ti perloshnosti nebo strup noterpernelen,

§. 47.

Aku se je shvinška kuga v' eni shvine pouni shtali ali priltavi s'he le saz'hela, inu aku se previdi, de velik govedov pred nalesenjam te bolesni sna obvarvanu biti, zhe bo shvina berfh is kushne shtale prozh na en drugi od vse kushne mozhi prohti kraj perpelana; toku bo enu taku prepelanje le s' tim savesam perpuhenu, inu fvetvanu, namrezh: de bo to preselvanje (*prepelanje*) s' lastnim vishanjam inu zhuvanjam te gospolke, zhe raun shvina gospolki neshl'fhi, se s'godilu; de tajista neostane v' timu kraju, velik mejn pa v' eno drugo s'osejska pelana bo, ampak v' en samotni od vsih hi'h prohti kraj: postavim, na eno samotno priltavo, na eno g'maino, ali v' en borsh't, inu ne drugazh koker v' mejnih rasdejlah, k' vezhim od 10 do 10 glav; de aku bi v' enimu rasdejlu shé enu kushnu govede se snajdlu, te druge v' nobeno nevarnost nepridejo. Tam imajo med tim, dokler doug shvinška kuga terpi, ostati, inu ne pred 6 ali 8 tednam, kader je kuga shé zelu nehala, inu kader se je to ozhifhuvanje tih kushnih hi'h inu shtal po s'dolej postaulenim §. 51 shé s'godilu, domu pergnane biti.

§. 48.

Sa pomozh tiga previdenja inu obvarvanja, zhe shvina s'he nima shelodezhniga vlahnenja, fvetjo fizer ti ime-

nitifhi osdrauleniki (*arzati*) te shvine leto: Se vsame ena pouna pétt selifha od Angelike, 7 lotov shaife, ena shliza foli, inu ena libra (*sunt*) smolnaka, se na eni sberjavzi vkupspulti, inu od te shaube se ena pouna shliza na jesik vřakiga goveda namashe. Ta mlada shvina naj dobi na pol tolku; vřim se pa smolnak na nos namashe. Pa ta vřakdajna shalořna řkufhna je sadořt previshala, de sunaj řkerbniga ozhiřhenja, vřakdajniga opranja te shvine, inu eniga tankiga řpolnenja vřih v' timu podvuzhenju od ř. 4. do 12. danih vukov domazho shvino řploh sdravo sa obdershat, inu sunaj řkerbniga ognenja pred vřim nelesenjam, řhe ni nobena sagviřhana pomozh najdena, řkusi katiro bi ta sdrava govedna pred řhvinsko kugo snala obvarvana biti. Aku bi rauno eden to sgorej imenuanu osdravilu (*arznijo*) per řoji shvini řhpogat řd-tel, tok vunder ti drugi vuki se sadershat kratku nikař nesmejo opuřbeni, ampak veliku vezh morjo na tankim řpolneni biti, aku se ozhe v' řefnizi veliku prida (*nuza*) sadořiti. Zhes vře to ne le obřiatniki inu naprejpoltauleni tih řofejřk, ampak tudi vři podlořhni řkup imajo vřim nesprizhanim inu nevednim řkasenim - mořřtram (*Puřřar*) v' řhvinskim osdraulnju, katiri vboriga kmeta ali le sa njegov dnar řpodlesejo, ali pa is nevednořt inu neřramne řakolnořt po dobizhku řtrup is eniga kurniga kraja, ali hiřhe v' drugo sdravo řami naneřejo, vřuř prihod v' tajřiti kraj, velik vezh pa v' řřtale k' řhvini řprepovedat, ampak vřak taki řřkodliv mořřter - řkasa je, aku se bo kaj takiga podřtopil, na en dalni zhař v' kaiho sãpreti, de řaj ob zhařu te kuge nebo řřkodvat moget, inu se mu bo vřbranilu, de on nebo tiga řřlořku ver-

jetniga kmeta fkusi eno lashnivo hvalo njegovih, koker on pravi, sagvisihanih pomozhkov inu osdravilov tiga shelo-dezhniga vsahnenja v' ipolnenju tih v' prizhjozhimu podvuzhenju napovedanih potrebnih inu permirjenih povelov preleniga inu traglivga naredil, ali pa njega zelú k' zvi-blam inu k' nepokorshini pruti tajistim povelam sapelal.

§. 49.

Tudi k' zelenju (*sdraulenju*) te shé bolane shvine en tak mojster - skasa, inu goluf nesmé perpushen biti; ampak per ti pervi fili sna kmet sam, dokler ti poklizani, ali od Krafije poslañi v' shvinskim osdravlenju snajdeni pridejo, le te pomozhi persadeti, fkusi katire shvina sojo kugo faj loshej prestati sna: namreza, on naj da shvini shonftno, okilano, inu ofoleno jed, okilano s' sevnizo ali s' kvalam ali s' jesiham inu s' foljo naprauleno piazho; on naj vsame lesnike selene, frove, ali na luft posufhene, koker lejtni zhal sabo pernese, naj jih dobru vkup stolzhe, inu naj da tajiste shvini, koker so fame na sebi, ali sdrugo jedjo smeshane; on jih tudi sna s' piazho tej shvini oparti, ali pa v' mersli vodi mozhati, inu oshmeti pustiti. On naj vsak dan dvakrat ali trikrat salije, enu odrashenu govede s' enim polizham jesiba, v' katirga je djana ena pest foli, ali pa s' enim bokalam (*firkelnam*) vode, s' katiro je eden, ali dva lota domazhe ali vitriolne foli smeshan; mlada shvina od vsiga tiga le napol dobí. Se smozhi tudi

sinaj inu smije zel shivot te shvine s' na tako visho okifano vodó; sadnizh, zhe le shvina shé bollha, kar fe nar prejd is sazhetiga preshvekanja své, fe morejo dati redke mozhnate piazhe, itolzhenú shitu, grenke sa shelodezhnu fkuhanje flushabne pomozhi, koker: prahú od Alantove, Enzianove inu Galgantove korenine $1/2$ (pol) lota sa odrafheno shvino, inu sa mlado shvino napol tolku dvakrat na dan. To veliku krat sploh perporozhenu, pa vezhdejl napék shpoganu pufhanje na shili je sploh per shvinfki kugi, inu posebnu per shelodezhnimu vlahnenju toku dobru sa varvanje koker osdraulenje sa opustiti, inu aku bi vunder potrebnú blu, fe more le na svetvanje inu sapovedanje osdraunika te shvine sturiti.

§. 50.

Je shé shvinfka kuga, kar fe po tankim spolnenju tih danih vukov vtelej vupat sna, toku pomajnlhana, inu nehala, de je od te sadne poginene ali pa osdraulene glave nar mejn 20 dni preteklu, inu de vlak gospodar, zhe bo od oblastnika ozhitnu vprashan, osdraulenje foje shvine pod fojo veltjo sprizhuje, toku sna gospofka to sapevanje v shitali supet gorivsdignit, inu to shvino s' tim previdenjam vungnat pustiti, de ona nebé

gnana blisu tih hišh, inu šhtal, kir je kuga bla, tudi ne blisu gorize, ali tajilliga prostora, kir se je mertva šhvina pokopala, tudi ne na zejste, po katirih je bolana šhvina hodila ali pa mertva pelana bla. Novunakuplena goveja šhvina, ali pa katira je bla ob zhal te kuge prozh pelana, inu po poyelu tiga 47 §. na en sagvišan famoten kraj postaulena bla, nesmé pred 8 tednam po osdraulenim kraju, inu ne, prejdem so te kushne šhtale spodobnu inu fkerbnu ozhifhene ble, nasaj pergna-na biti, de nebo bolesen fkusi kokufhni ostank tiga štrupa supet vštala, inu se ras-šherala. Zhes vse to šhe more ta novunakuplena šhvina, prejden bo v' hlev k' tej sdravi domazhi spufhena, na en zhal v' eno drugo zhišto šhtalo saperta biti, kir nobena kushna šhvina štala ni, po regelzi §. 31.

§. 51.

Ozhifhenje eniga od bolesen okusheniga kraja se more na to visho sgodit: Te štare lesene jafle inu gare (*lojtre*) v' hlevih se morjo feshgati, inu nove narediti, ali pa, aku so šhe mozhne saponuzat, se morjo faj is hleva vunvséti, pod frej nebam posufhiti, potem mozhnu pooblat, s' toplim lugam, ali s' toplim jesham inu s' vodo fkerbnu omiti, inu po tem šhe le fkusi nekaj dni sunaj, pa vunder pod štreho puštiti. Sa kamnitne jafle je došti, zhe se vezhkrat s' mozhnim lugam omi-

jejo, inu s' pefkam poribajo, jih tedaj ni treba is
 fhtale jemati. Shaganze (*dile, defke*) na tleh mor-
 jo vunvdignene, te flabe inu iterhnene shaganze
 inu falari (*roshanzi*) feshgane inu s' novim namestne-
 ne biti, te dobre inu terdne pa na lufti dobru
 pofufhiti, na obeh straneh dobru pooblane, inu gare
 oniite, inu supet polufhene biti. Kader se supet
 notervrovnaajo, more plofk (*stran*) obernen bit, to-
 ku de, katir je poprejd dol obernen bil, bó sděj
 gor obernen. Ta od nagnulnost smozhena gnila
 flama more faj pol zheula globoku vunfkopana,
 vunfelana, v' eno globoko jamo sakopana, tajiti
 kraj pa supet s' eno novo semlo pokrit, dobru
 potaptan inu na tiga morjo fhe le dile perbite biti.
 Raun toku je s' flajfhtanim tlam sazheti; sunaj zhe
 fo kamnitne plofhe ali zegli s' enim ojstrim lugam do-
 bru omite, na luft poloshene inu kader je shé no-
 va perit noternapelana bla, koker per dilah, na ta
 obernen kraj notervloshene ble. Ako pa fhtalne
 tla nito s' dilam pokrite, tok more semla faj sa
 pol zheula globokefhi vunfkopana biti, koker je po-
 prejd rezhenu blu, tajiti proftor more supet s' no-
 vo semlo nafut biti; ta vunfkopana semla pa prozh
 pelana, na enim samotnimu kraju globoku sakopa-
 na, slo visoku s' drugo semlo inu s' kamenjam sa-
 loshena inu tajiti proftor koker per sakopanih mert-
 vih shvinkih truplah s' ternam saladen biti. Te
 sidane ftene v' fhtali morjo s' apnam na debelim po-
 bejlene biti, lefene ftene pa posebnu, kir je vezh
 bolanih govedov ftalu, morjo pooblane, s' toplim

lugam smite, inu potem tudi s' apnam pobejlene
 biti. Tudi fo te nad shtalo snajdene parne,
 aku shtala ni velbana, ampak le is dil strop ina,
 toku de strop te shtale tudi sa seneno parno flü-
 shi, sa ozhilit, inu sbe le po sturjenimu ozhi-
 fhenju inu prevetranju, kader je namreht ta ob
 zhasu te kuge nad shtalo lesheozha kerma is vafi
 vunspraulena, inu popolnoma feshgana bla, je supet
 nova kerma sa kjekej perneli perpuhenu. Sizer
 pak morjo shtala inu parne po sturjenim ozhifhenju,
 prejden te supet nuzat smejo, nar meja 8 dni
 fkuši odperte vrate inu okna te dobru prevetriti.
 Raunu toku more tudi ozhifhena biti vfa posoda
 inu rilhtenga, katira te je sfpogala per kushni shvini;
 ketne inu druga shelesnina je pa sa prevarit, ali
 pa saj s' toplim ojstrim lugam, ali pa s' toplim jesi-
 ham fkerbau sa smit. Shtrike, odeja, flama is
 shtale inu vse oblazhilo tajittih perfhon, katire fo
 to kushno shvino verdevale, inu katiru fo per ver-
 devanju te shvine na sebi imele, morjo zelü fesh-
 gane, ali pa zhe je oblazhilo sbe kaj prida, inu
 te is file perdershat more, more prejden te supet
 oblezhe, vezhkrat zhistu opranu, inu posufhenu biti.
 Sadnizh je tudi vul gnoj, blatu, inu druga guufoba
 te kushne shvine is shtal, hifh, inu zejst is pot
 spravit, na samotnih krajih v' globoke jame sako-
 pat, inu koker je sgorej od te is shtal skopane
 semle rezhenü blu, sapokrit, inu prejden ni popol-
 nama legnil, ne supet vun fkopati.

§. 52.

Leto potrebnu inu mujé urednu ozhišhenje po prestani shelodzhni kugi se nesmé le po lastni voli vsakkatirga posebej, ampak se more sgodit s' fkerbjo inu svishenjam tih oblastnikov inu gotpošk. Oni tedaj nimajo le gledat na spolnenje vsih tih povelov, ampak imajo tudi na tankim zhuti, de nebó nobena stvar, katire se strup te kuge dershi, inu ta bolesen bi le se ras-fhirat snala, samouzhana, ali polkrita; to fkritu se more pojiskat, po okolstavah ali ozhištit ali feshgat, inu ta fkrivauz po urednosti fhtrafan biti. To sturjenu ozhišhenje le more Kresiji na snanje dati, inu fkrusi ozhitne osnanila ta kraj sa zhišliga vunpovedati.

b) *Vuki (regelze) po katirih se more per ovzhnih blekah sadershat.*

§. 53.

Bleki so ena bolesen, katira je samu oyzam (*braukam*) lastna, sato se tudi sploh, kosji bleki imenujejo. Veliku krat je ta bolesen lohka, ve-

likokrat pa terdovratna, nevarna, inu ona je vezhdejl nevarna v' niskih krajah, kir je tudi s' mekushno merslizo sdrushena. Bleki so med ovzam smirej kushni, inu sadavjo vezhdejl zele zhede. Oni so, kar ras - striranje te bolesni amtizhe, rauno to kar je shvinfka kuga, sato kir te tudi fkusi nalesenje sanesejo. Sa urshah inu sazhetik te bolesni te more to pravu kushnu poerbanje, inu v' mekushih krajih to vunpuhtenje te potulhejozhih mlak (*lush*) vseti. Zhes to je samerkanja vrednu, de tudi beli saizhki v' drushni od blekav bolanih ovaz rauno tajisto bolesen nalesit snajo.

§. 54.

Snamina te bolesni so: Prejden se bleki vunperkashejo, so ovze 4 ali 5 dni shalofne; one sgube shelo sa jelti, so sapane, flabe, na sadnih nogah fphantove, ali oterpnene, inu preshvekanje nehá. Potem te perkashejo ruzezhi bleki na golih prostorih tiga shivota, koker: na nosu, na shuablih, na trepaunizah okol ozhi, na lakotnizah (*flamovim*) med stegnami na snotrajni strani tih sprednih nog, inu okol ritnika; per ovzah pa, katire so malu prejd strishene ble, na zelimu shivotu. Leti ruzezhi bleki te po malim v' mehurzheke prebernejo, katiri na 6^{ti} ali 8^{mi} dan rumeni ratajo. V' timu zhafu otezhejo ozhi, inu vzhafi tudi zel shivot,

Is ozhi inu nofniz tezhe ena rumena mokrota, fapa je teshka inu smerdliva. Potem na 9^{ti} ali 10^{ti} dan bleki pozhjo inu se v' eno krašto, katira med 12^{timu} ali 14^{timu} dnevu prozhpade, inu otok tajistiga kraja doljemle. Skusi zel zhaf te bolesni imajo ovze velik, vrozhine, en fuh gobzhek, možhno shejo, eno hitro fapo, rudezhe unete ozhi, inu ferze hitrejshi bije.

Prof. P. P. P.
S. 55.

Aku leti bleki vřak posebej nestojé, ampak se vkup řternejo, se nizm nepovsdignejo, řo zhernkasti inu okol kraja rudezhi nifo; toku je ta bolesen řmertna, ali pa ratajo globoke, nevarne bule (*turovi*) katire ře vezhdejł vnamejo. Leta bolesen tih řmertnih blekov je domá vezhdejł v' niskih krajih na konz polejtja, inu je vselej s' mekushno merslizo sdrushena. řraven tih řo řhe eni drugi ovzhi bleki, katiri doug terpijo, inu velik zhafa nuzajo prejden se sazhejo gnojł, inu se řploh: kamnitni, ali řristalni bleki imenujejo. Aku rauno ob tajistimu zhafu, kader bleki vunpridejo, tudi mekushna mersliza okol řebe řega, toku se per raun tajisti řhvi ni snajde bolesen na sleseni, pluzhah inu bleki na enkrat, inu per vřih ovzah, katire bleke dobijo, se tudi mekushna mersliza najde ali bol možhna, ali bol řlaba. Vře to sdrushenje se puřti řvedit (*řposnat*) is tih napadkov, katiri řo tim bolesnam lařtni.

§. 56.

Ovze pred to bolesnijo varvat je pred vsim potrebnu se ognit niskih mlakalih pašniz; jih dershat v' prostornih, hladnih, vetrovni hlevah na fuhli steli; njim pridnu dajat sol sa lisat, inu sploh vse regelze na tankim spolniti, katire so od sazhetka tiga dovuzhenja dane ble sa sdravo obdershat domazho shvino. Nar prejd pa se more bejshat pred vso perloshnostjo tiga nalesenja; sato se morjo te sdrave ovze od tih od blekov bolanih prozhdjati, inu drobenzo is dolin na vetrovne, proste vifozhine gnati. Pastir more sraveni tiga ovze delezh laklebi ras-fhkroflene (*rastrosene*) dershat, de te shé morebit okushene ovze se, zhe mejn tok bolejš tih sdravih pertaknejo, te shé od blekov obsute se morjo od zhede posebej djati, inu posebej pasti. V' hlevé se nesmejo gnati, dokler dougu ureme sunaj bit perpulti; aku se pa vunder sgodit more, toku se morjo ovze, koker je nar vezh mogozhe, hladnu inu fuhu dershat, te sdrave od bolanih raslozhiti, inu jih posebej v' hlevi glejšhat.

§. 57.

En zait sem so ljudje sazhele ovzhne bleke s' dobrim-pridam nastaulat (*peuzat*) toku, de na velik krajih leta bolesen, aku je rauno navadna, pa vunder

ni vezh toku nevarna bla. Kir pa per ovzah ni toku koker per ljudjeh potrebnu, de bi mogle brez prenehanja bleke dobiti, ampak vezhdej ovaz sna bres te bolesni foje shivlenje dokonzhat, inu se tu di drobenza najde, katira skusi 10 do 20 lejt leto bolesni ni dobila, inu zele zhede fo dvakrat inu tudi vezhkrat bres te bolesni foj rod spre-menile: sato ima to nastaulenje (*peuzanje*) se le takrat sgoditi, kader nevarnost to kugo nalesit shuga, inu le od salsopnih perfhon inu s' dobrim gnoj-*jam* (*strupam*) to je s' kraftam, katire fo se od she enkrat nastaulenih blekov vsele, inu k' enim prahu smete ble. Se sgodi namrezh skusi mejhne oprafke, katiri se naredijo na golih prostorih te koshe, inu v' katire se ta trup od blekov notervdergne.

§. 58.

To osdrauljenje tih ovaz, katire le sem ter kje rastrosene dobre forte bleke imajo, je zelú lohku, se savlezhe (*napéle*) vsaki bolani ovzi na snotraj-nimu prostoru eniga sadniga lteгна en matvos is lals, inu se bres velik zelenja le fkerbi, de bodo ovze na hladi dershane, inu ne zele zhede na en kop vkupdjane. Kader se nos inu ozhi gnoje, toku se s' masanjam s' sladko lmeteno, inu kader se vrat od vrozhine snotrej vname, s' toplim is ershene mo-

ke narejenim piazham naspruti pride. Sa hude inu se vkuplternejozhe bleke pa je dobru en dejl vitriolne ali kuhenske soli s' fhtir dejlam vode smefhat inu se noter dà 80 do 100 kapl na eni vodi, kir se je lenenu seme khalu, fhtirkkrat tudi fhestkrat na dan, sraven se more drobenza dershat na bol topli inu zhilti lufti toku dougu, dokler pride en osdraulenik na pomozh, katir bo potem eno vodo od boba fvetiga Ignaziusa, fkorjo od Kaskarille, brinovke (*brinove jagode*) Kafro inu druge enake pomozhi narozhil.

B. *Regelze*, po katirih se more sadershat per tih vezhik kushnih, pa ne poerbanih (salesenih) bolesnaih te nuzne domazhe shvine.

§. 59.

Kir te kushne bolesni domazhe nuzne shvine fkorrej samu od fhkodlivih lastnosti te lufti, inu tiga uremena pridejo, toku se bo timu sazhetju tajiltih tudi sploh toku naspruti perfhlu, aku se bodo te v' §. 9. dane regelze na tankim dopolnile, aku se bo po vsm

naprejpisanju te smafnost, kar postreshbo inu verdevanje te shvine amtizhe, po §§. 4 noter do II, po versti sadershalu.

a) *Regelze*, po katirik se more sadershat per bolesni (kugi) na sleseni.

§. 60.

Vnetje (*kuga*) na sleseni vstane per koinih, per goveji shvini, per drobenzi inu per fvinah skorej vtelej kader enu dougu terpozhe, soparnu inu fuhu ureme noterpride; kader pathnize inu vode pred go-rezhim fonzam vsahnejo, shvina veliko shejo terpeti, na vrozhini velik inu dougu biti, inu v' nefnashnih, toplih, premalu vetronih shtalah stanuvat more. Leta bolesen pride vezhdejl le zhes té nar mozhnejshi, lepsi inu mlajshi glave od vsake sorte shvine, inu hitru umori, zhe se nebó per zaitu previdenje sturilu, inu s' dobrim pomozhmi nasprutperihlu.

§. 61.

Nagnenje, k' ti bolesni se kashe en /zhas pred
 vojim sazhetkam fkusi eno mudlivu inu redku vunver-
 shenje eniga vezhdejl fuhiga, malu inu v' mejhnih
 kejpah prozhpridejozhiga blata. Snamina te perzhete
 kuge na sleseni fo: Se trefiti inu leniti posebnu na
 lakotnizah (*flamovini*) inu na sadnih stegnah, kader
 je shvina malu prejd merslo vodo pila; eno naglu
 touzhenje te shile, kir per koinih zhes 60 inu per
 goveji shvini inu per drobenzi zhes 80 krat v' eni
 minuti hitrejshi bije, ferze se pa nizh ne zhuti;
 pozhutki omerjejo, shvina je lena v' hoji, inu ta
 sadni konz se fem ter kje maja, koker de bi ho-
 tel vkuppasti, per vsim temu ta bolana shvina vezh-
 dejl le stoji, se fkorej nizh dolnevleshe; shela sa
 jesti je smajnfhana; gré prozh mal - blata v' redkih
 inu malih kepah; szavenza je tamna, koker vol (*pir*)
 erjava inu redka; na gobezi (*maul*) inu koshi se
 obzhuti suha urozhina; vzbasi otezhe glava, vrat, per-
 fe, vamp inu noge, pa malukrat zel shivot.

§. 62.

Snamina te prizhejozhe velike nevarnosti v' ti
 bolesni fo: kader shila malu, flabu, inu v' eni mi-
 nuti noter do 100 krat hitrejshi bije; se ne najde

nobeden, ali pa supet prejidejzoh otok na sunaj-nimu shivotu, fapa je hitra: kratka s' rasprezhenim noluzam inu se posna tudi na lakotnizah, shivot je popolnoma sapert; flast k' jedi inu k' piazhi je fkorej zelú, nehala. V' tih napadkih ta bolana shvina, aku ji nebó perprauna inu mozna pomozh persadeta, neshivi nobeden dan vezh, inu je popolnoma sgublena, kader so vufhefa, kosha inu noge shé mersle, shila vezh nebije, na vtikanje eniga persta v' vuhu s' glavó vezh nesmahuje, sa naprejdershano piazho nemara, inu she vkuppadat sazhe.

§. 63.

Koker strafhna inu pogubлива ta bolesen, zhe je shé enkrat vitala, sa vfo shvino biti sna, toku lohku je vunder v' sazhetku sadufhiti, zhe se bodo lete regelze dopolnile. V' vrozhih dnevah se more vfa shvina nagle hoje prevsdignit, inu zhe je mogo-zhe, faj v' opoldneunih urah v' fenzi imeti; se more vezhkrat koker fizer, s' frifhno zhisto vodó inu s' takim previdenjam napojiti, de se na-enkrat prevezh nesalije. Tudi od dela vrozhim koinam ena frifhna piazha dobru sturi, zhe potem supet hitru delajo, inu zhe je ta voda s' eno pestjo sená ali resi smeshana, de se toku to goutnu posheranje obvarje. Kir je mogozhe, toku naj se ti s' frifhno vodó napajeni koini inu goveja shvina

vřak dan v' kopu sa smit pelejo, inu se tam puřtijo řtati řkusi eno zhetert (*Firtelz*) ali pol ure bres okolpojanja; ali kader to savol pomankanja ene kopu bit nemore, toku naj se oblije inu smije posebnu ta delouna řhvina vřak dan po zelimu řhivotu s' řhtepiřhno vodó; řhtale, v' katirih řhvina té tople nozhi prebit more, naj se derřhijo zhedne, ľutne, inu řkusi pořhkrollenje s' zhiřto, řriřhno vodo, toku hladne, kolker je mogozhe; se more varvat vezh gláv v' enimu hlevu zhes zeľe nozhi řapertih imeti, kir jih na enkrat vezh poginit sna, ampak naj se puřti řhvina rařhi pod řrej nebam v' dvoriřhi, ali v' vertu zhes nozh biti, koker řhtale s' njim prebařat; zhes dan, de řonze nebó řkusi urate ali okna v' řhtalo perřialu, naj se s' selenim vejam řadelajo.

§. 64.

Ta nar bolřhi pomozh varvat pred kugo na sľeni, je kamnitna řol, ali tudi nařha kuhenska řol, katira blatu napreřřpravi, inu nepuřti tajiřtiga v' trupu ořtat inu pořuřhit. Sato ře ima řol řhvini, koker dougu řoparnu ureme' terpi, vřak dan v' vezher sa ľisat dati; pa řhe ľe po napajanju, inu ne preji, ona ali se smesha s' mervo ali s' eno mozhnato piázho, ali pa se pořuje po jařlah.

§. 65.

Se shé bolesen na sleseni per shvini posna, fkusi to, de fe je po §. 61. v shivotu blatu sa-perlu, toku morjo koini inu goveda doma pufhene ne vezh napreshene, ne vezh vungnane biti, kir na zestah inu na pashnizah lohku okolpadejo, inu domu vezhspraulene bit nemorjo. Taki shvini, aku rauno she prov rada je inu she nizh bolana vunnevidi, fe more, rasen sporozheniga kopanja inu umivanja na zelimu shivotu vflak dan mehka, mokra, otrobna jed s' foljo inu namest nevadne vode, otrobna inu mozhnata piazha, s' prov velik foljo smefhana dati inu aku shvina tajisto nozhe fama vseti, more noter-vlita biti, dokler bo blatu mehzhzej, vezhkrat inu po vezhkih kupah na enkrat is' shivota vershenu.

§. 66.

Je per eni glavi bolesen na sleseni fe shé per-kasa'a, kar fe sposna is' v §. 61. povedanih sna-minov, toku more leto bolanu shvinzhe pred vfm drugim na en senzhni, vetrovni, iau mirni kraj po-ftaulenu biti, inu njemu fe neimé suha, ampak fama mehka, inu zhe je mogozhe, selena, shonfta pou-na merva dati. Aku bi pa vse selene merve inu tudi otrobi mankalu, toku fe sna suha detela, ka-tira je bla prejd s' vrelo vodo oparjena, inu vun-

der se more supet posušhit pušiti, ali senena rés na tako visho perpravil, s' foljo smelhat inu dati. Vodna piazha more s' otrobmi oblodena, s' falitram ali kader tiga ni, s' domazho foljo dobru smelhana, inu shvini v obilnosti naprejpostanena biti.

§. 67.

Aku se pa to osdrauljenje bol na tankim vsame, toku v' timu obstoji, de se ne le to sapertu trupu odpreti ampak tudi derfo napravil sna. Is tiga konz za se da she ta prvi dan te bolesni inu potem vsak dan, dokler sadost mozhua derfa nepride, vsakimu bolaninu vezhninu govedetu 4 ali 6 notervlivanja, katire is dveh lotov falitra; 8 lotov dvakrat shgane foli obstoji, inu katira fol je s' dvem ali trem mafelzam obtrobne vode smelhana. Mlade inu mejhene shvinzheta vselej le pol od tiga dobijo. Kader falitra ni per rokah, se sna raun tolku vinckiga kamna (*vinsteina*) inu namelt dvakrat shgane foli raun tolku kamnitne ali domazhe foli vseti; vunder kir fo te sgorej imenuane foli mozhnejshi, inu k' timu zil nu konz u perpraunejshi, toku morjo one vselej, zhe fo sadobiti, pred drugim vsete biti.

§. 68.

Pride na vshitje te arzhije ta drugi ali trejti dan ena lohka derfa, toku se bodo te druge okolitave

poboljšale, inu shela k' jedi bo supet perfhla; shvinzhe bol oshivi, se shé dolvleshe, shila gré bol pozhafu, inu nad popolnim sdravjam se nelmé vezh zvizlat. Aku pa namešt vfiga tiga bolesen možnejshi ratuje, toku se more, po fvetvanju eniga poklizaniga shvinkiga arzata, po velikost inu terdnost tiga govedeta, na shili pufhat, inu se more tudi na perfh na dvéh krajih s' telogam napelat, telog pa prejd s' terpentinovim oljam namasan biti: sraven tiga io pa te flane pomozhi sa derfo vsak dan bres prenehanja sa ihpogat,

§. 69.

She le, potem, kader je to sgorej imenuanu glejshanje inu to napraulenu derfanje to bolesen slo smajshalu, inu kader se je flast k' jedi shé povernila, se opusti to flanu salivanje inu smelhanje te foli s' piazho, inu se vsame sa okerpzhanje tiga shelodeza vsak dan trikrat leto osdravilu: 2 lota Enzianove, inu 2 lota kalmusove korenine, 1 zhetertelz lota (*Kvintelz*) Kafre s' flinam smeté; leto vie bo s' moko inu s' vodo k' enimu teltu omesenu, inu eni bolani odrasheni shvini te vezhi forte na enkrat noter danu. Mlada inu mejhena shvina tudi od tiga le pol dobi. Kader se je shé vfa nevarnost preftala, se da sa jed oparjena inu supet s' hladena

dētela ali pa fenena rēs s' moko ali s' touzhenim jezhenam smehana bres foli. Ta gnojni telog fe vunvsame, rane fe vřak dan s' toplo vodó smijejo toku dougu, de fe otok sgubi inu rane sazeljó.

§. 70.

Aku fo pa med bolesnijo turovi (*bule*) na glavi, vratu, na vampi, ali na nogah sraflí, toku fe more opullit to pranje, inu kopanje te bolane shvine. Turovi naj fe puřtē per gmañ, dokler dougu bole sen terpi, velikokrat potem per osdraulenju fami od febe sginejo, ali pa oni bodo s' zhařam pregnani, kader fe s' terpentinam po malim vdergnejo, ali pa zhe fo vrozi, mehki inu vlazni, fe s' nořham pre-reshejo, ta rumeni gnoj fe vun řlazhi, inu rana vezhkrat s' řoljo inu s' jeřham smiva. De fe pa prejd ti turovi preshenejo řkusi gnanje te vode (*řav-nize*) od shvine, fe sna, pa ne poprejd koker na konz te bolesni shvini tudi terpentinovu olje noter-dat, pol lota na enkrat sa enu veliku govede, sa enu mejhenu pa en zhetertelz lota (*Kvintelz.*)

§. 71.

Vři ludje, katiri s' mozhnu bolano shvino okol-hodjo, ali s' pogineno opravít imajo, fe morjo řkerb-

nu varvat, de se ne namashejo s' unetim vunvershenjam ali fokrovzam, ali s' krivjo te shvine, inu de se na obrasu, na rokah inu na drugih nagih dejlah zhistu vmijejo, zhe se je permiriu, de lo ofhkrotleni inu pomasani bli. Bo tedej ojstru sapovedanu, de nobeden zhlovek bolani shvini ne v' gobez, ne v' ritnik sa tajiftiga sprasnit, s' golo rokó segat nima; dalej, de vsak zhlovek, katir na svojmu obrasu ali na rokah eno frifhno rano, shlak, en tur ali le mejhene musole imá, se more bolani inu pogineni shvini ogniti; de vlaka od kuge na sleseni poginena shvina se more fizer hitru prozhpelat, pa ne prejd is koshe djat, prejden je shé na zelimu shivotu mersla. Nar ojtrefjhi pa bo oblastnikam tiga kraja zhes to zhuti gorinaloshenu, de v' ti bolesni, naj v' kat kol sa eni možhi jo imá, nobenu govede nebó skrivaj inu ne ozhitnu saklanu, de tajistu mesú nebo prodanu, ne jedenu ne v' en drugi kraj sanesenu.

b) *Regelze, po katirik se more sadershat per raki v' gobzi ali na jesiku.*

§. 72.

Kuga v' gobzi, rak na jesiku, kushen mehur je tajilta bolesen, katira se per bolani shvini na to

visho flashuje: Bolana shvina nozhe jelli, gobez je poulek inu poun flin, katire smirej vuntezhejo; me-
 fu okol sob je bledu, tudi violzhafu, inu sobe se
 majajo; sapa smerdi; na jesiku, katir je vzhaf ru-
 dezhi pifan, snotraj na zhelusti: inu v' goutanzi sra-
 ftejo mehurzhi, katiri kmal pozhjo, inu kmal v' en
 negraushen otok prestopjo, Aku fo leti mehurzhi
 ruzehi, toku fo te dobre forte; zhe pa fvinzheno
 farbo imajo, zhe fo zhern - erjavi, inu smerdlivi,
 toku fo oni te hude forte, sato kir tajiti kraj, kir
 fo (*vezhdejl na jesiku*) toku objedo de jesik savolo
 te bolesni je vezhkrat sa vunpatti. Leta bolesen
 prejide velikokrat hitru, inu je vzhaf v' 24 urah she
 smert s' sabo pernesla.

§. 73.

Urshah te bolesni je mokra, mekushna pafha,
 posebnu zhe je blu vrozhe polejtje, od katirga sploh
 te mekushne merslize pridejo. Rak na jesiki te-
 dej ni nobena posebna bolesen, ampak flifhi v' shlah-
 to mekushne merslize, je en napazhen sahod ali po-
 stauk strupa te bolesni v' globozhino tiga gobza, sa-
 to kir se en tak rak she le na konz te mekushne
 merslize perkashe. Bolesen tiga raka je tedej toku
 nevarna, koker nevarna je bla ta mekushna mersliza,
 aku se tedej tej prvi bolesni namrezh tej merslizi
 ob zaitu, koker se tudi more, nalprut pride, toku
 se tudi osdraulenje bres zvizla sna vupat, sunaj zhe
 se kaj posebnu hudiga pertakne.

§. 74.

Mekushna mersliza, koker ta poglavitna bolesen fe sazeli s' letim osdravilam, koker: s' merslizhno fkorjo (*Kina*) s' fkorjo od Kafkarille, s' hraštovo fkorjo od verbe, s' korenam od Enziana inu Baldriana, s' kafro, s' raspufsheno foljo i. t. d. Postavim fe da od nasledniga osdravila: fkorja od Kafkarille inu verbe od vlake 8 lotov, Enzianoviga korena 4 lote, fe k' prahu stouzhejo, na fhtir dejle raspartijo, inu fe vsak tak dejl na trejh mafelzah vode, kir le je lenenu seme noterkuhalu, notervlije vsako trejto uro; teleta le pol od tiga dobijo. Od sunaj fe kraj te rane, kir so mehurzški ali otok, sprafka noter do kervi, s' karkol s' enim oroshjam, de je le na konzi ojstru; fe snije potem s' zhrefflovo vodó, v' katiri je blu nekaj goluna raspufsheniga, ali s' jesiham inu s' foljo, ali s' vodó, kir je bla raspufshena fol inu méd (*stera*) permelhan, inu vselej bo sdrauje nastoplu. Per timu fe pa more fkerbeti, de ta v' fhtali sojezha shvina te ojstre flinke tiga bolaniga shvinzheta nebó polisala, ali fizer po gobezi fe pomasala, inu de na tako visho rak na jesiki fe nebó poerbal, koker eni vedit ozhjo.

- c) *Regelze, po katirih se je sadershat per kugi na parklah.*

§. 75.

Kuga ali bolesen na parklah je po redkim fama, ampak vezhdejl s' mekushno merslizo inu s' rakam na jesiki sdrushena. Ona se perkashe per govedni, per drobenzi, inu per lvejnah, kader imajo fkusi enu unetje (*prant*) inu bolezhino okol tistiga kraja, kir se parkel koshe dershi, inu tajitsu unetje se veliku-krat gnojit sazhe. Ima shvina samu bolesen na parklah bres vse druge imenuane bolesni, toku je ona en nastopek velike neshashnost, nesmalne urozhi-ne, inu prevelike mokrote v' shtali, kir je shvina permorana smirej v' gnili, ojstri mlaki inu gnusobi itati. Mersliza, katira se vezhkrat pertakne, se le fkusi permirjenje perdrushi, katira od ferbezhize tiga parkloviga unetja vftane. Per tih okolstavah ta bolesen ni nikol kushna, ampak le enu ali drugu shvinzhe jo dobi, zhe je blu poprejd povedanim shkodlivim napadkam vunpostaulenu. Aku je pa kuga per parklah le ena forta te mekushne merslize, toku de je leta sadna ta poglavitna bolesen, toku le vuna le sprehaja, to se pravi, shtup te bolesni se je na ta kraj preloshil, kir se parkel koshe dershi, inu taka sprehajozha bolesen je kushna, inu sna zele zhede ognufiti.

§. 76.

Aku ta bolesen na parklah od nobene druge kushne bolesni, ali od mekushne merslize neprise, toku se te bolezhine le od sunaj glejstajo s' zhre-flovo vodó, s' jefiham, s' shganim vinam, s' vo-dó, v' katiri je bil en dejt vitriolne foli sme-fhan, s' salmiakam v' vodi raspuštenim, kir se s' letim mokrotami lenene rute smozhjo, v' vezh gobih vkup sloshijo, vezhkrat zhes dan okol nog obi-jejo, sploh pa se more shvina per nogah zhišta der-shat. Aku je pa ta bolesen sploh per shvini, to-ku more prejd mekushna mersliza, koker ta poglavit-na bolesen po §. 74. osdraulena biti od snotraj s' perpaunim pomozhkami, k' tim pa morejo potem tu-di sunajne osdravila po okolstavah perdrushene biti.

d) *Regelze inu vuki, po katirih se more per ku-shtarju sadershat.*

§. 77.

Kufhar, gliva, ali uratnu unetje (*prant*) naprej-prise vezhdejl per svinah per fuhimu soparnimu po-

létju, ali per mokrimu mersliinu ùremenu koker kuga. De je ta bolesen shé tukej; lé posna na tako visho: Svina opéfha, nozhe jéti inu nemore piti, njeni glaf je hripov, v' snotrajnimu goutanzu slo rudezhe, jesik je debel inu erjav; od sunaj urat sazhne otékat, potem otezhé glava, perfe inu trebuli. V' 24 urah je enu taku svene vezhlej sdravu, inu mertvu. Aku bolesen dalaj terpi, toku kri pruti glavi uré, sunajni otok je urozh, terd, kmal vezh, kmal mejn rudezh, kmal erjav, livinzhene farbe, shvinzhe obdivja, jifhe mlake, rije v' semlo inu blatu, inu koker obdivjanu okoltezhe. Kader fe bolesen shé ok finerti nagne, ratajo urat, inu trebul od sunaj erjav-rudezhi; svene nemore vezh gorivitati, ózhi mu vuntstopjo, riuz délezhi odpre, jesik délezhi vunttegne, opéfha inu na sadne sadufhi. Po smerti, zhe fe to mertvu truplu goridene, perkasue v' tajistinu nilo vfelej glih; drob je rudezhe-blekast, slesena (*uranza*) je velika, jetra so debele, shouzhi mehur je napét, pluzha so fentane (*berderbane*) kri inu kervava voda le po verst inu velikkrat v' glavo inu pruti mushganam slivajo.

§. 78.

Kufhar je ali unet, ali pa gnil, je sploh per drugi shvini per mekushnih merslizah, ali pa on je gnil inu unet skupej. Eni ozhjo is skufhine vedit, de je kufhar koker mekushna mersliza, en videjzoh

otok na dno urata, kir se goutanz sazhne, leta otok ni slo terd; naspruti pa ta uneti kuhar se po zelinu uratu rastegne. Velikkrat se per mekushnimu kuharju nobeden otok nenajde, pa se kashejo vunder kratku pred smertjo ruzezhe ali erjave rishe, katire se od persih pruti trebuhu vlezhejo, inu so po vseh perlasnah raun to, kar so potezhe (*kushni bleki*) per ljudjeh, inu per takim je vselej hitra smert gvishna. Mekushni kuhar po navadi le 4 dni terpi; zhe dalej terpi, toku she sna bolesen osdraulena biti. Nar vezhkrat pride per suhimu, vrozhimu, merslimu uremenu ta uneti, per mokrimu, vrozhimu, ali merslimu uremenu ta mekushni kuhar.

§. 79.

Osdraulenje te bolesen per svejnah je prov teshku, zhe rauno ne nemogozhe. Se more per osdraulenu na okoltave tiga uremena gledat inu po tajistih to forto te merslize zelit, (*osdraulat*) zhe se ozhe osdravit. Per enimu v' relnizi unecimu kuharju se svejnam pod jesikam mozhnu pufha, inu te arznije notervlijejo, katire hladijo, inu rasmozhjo; fizer je prezej s' perviga eno mozhnejshi arznijo sa zhesdati (*koslati*) namrezh pol lota sa kosit perprauleniga vinkiga kamna (*Vinsthejna*) sa stare svejane, sa mlade en trejti dejl lota v' enimu dobrimu malelzu

vode dati ta nar bolshi arznijo. Koker hitru na to enu zhesdajanje pride, bo bolesen sbe gvilhau osdraulena. Vunder per vsim temu se morjo she fkusi nekatire dni dati piazhe, katire hladijo i u rasmozhjo, koker raspuhena vitriolna sol 80 do 100 kapelz v' enimu polizhu vode, kir se je lenemu seme kuhalu. Tudi se nesmejo per temu Klystire savuditi. Je tudi enu obnorenje s' kuharjam srushenu, toku naj se glava tiga bolaniga sveneta velikokrat s' merslo vodo oblije; tudi bo en matvos is lafs, na enu ali na to drugu plezhe napelan dobru staril. Je pa kuhar en snamine od mekushne merslize, toku se nesme na shili pufhat, ampak svejnam se da she enkrat sa zhesdat (*Koslat*) inu se notervlije ena mozhnu kuhana voda od hrastove skorja, namrezh se morejo 4 Lote hrastove skorje, v' enimu polizhu vode fkusi eno uro kuhat, inu s' vitriolno soljo smefhat, toku de je ta voda perjetnu kifla. Sizer se morjo sdrave inu bolane svine v' vetrovni' zbitih ihtalah imeti; njim nesme per vrozhimu uremenu nikol smankat zhitte inu merfle piazhe; njim se da vezhkrat, kader taka bolesen okolhodi, kiflu mleku, inu se nesmejo ob takimu zhafu nikol na pasho inu med zhedo spustiti.

C. Vuku se sadershat sploh per poerbanik, pa ne kushnih bolesnih.

a) Regelze, po katirih se je sadershat per keushehu tih kojn.

§. 80.

Keusheh je ena kojuam lastna doug terpozha bolesen, ona per gvifnih okolstavah, tudi poerbliva, inu je kader se ena mokrata koker smerkel is nosa vlezhe. Leta bolesen je she vezhkrat prezej speri viga, vselej pa, kader h' konzu gre, s' merslizo sdrushena. Kojn pa takrat keushéh ima, kader mu ena bél, sivkast, ali rumen - selenkast gnoj (*mokrata*) is ene nosnize tezhe, inu okol nosnize se koker ena grintova fkorja naredi. Ta snotrajna mreha tiga nosa ali slo ruzezha, ali koker svinz inu blede vunvidi. Vifhi v' globozhini tiga nosa se vidjo frifhne bolezhine (*turovi*) katire so okol roba enumalu vifhi, inu ruzezhe, inu v' fredi so poufki koker shpeh bres vse farbe. Na taittimu kraju, kir is nosnize tezhe, je besgauka tistiga kraja, kir se smerkl dela, otekla, terda glatka, nima nizh bolezhine, inu se dershi kosti tikama, inu oku tistiga kraja smiraj lou.

si. Koin je per všim timu shiv, dober rejen, inu glatke dlake, rad je, pije, nekahlja nizh, se nesa-merka na njemu ne merslize, ne ene druge bolesni: Mokrota is nofa eniga takiga koina se v' vodo preoberne, inu na topli krivi eniga takiga kojna, zhe mu je na shili pulhanu, se vidi velik belih ifker od gnoja. En na tako visho bolan kojn, zhe je shé popolnoma srafil, inu zhe bolesen huifhi nerata, sna per všim timu štar ratat, inu skusi soje shive dni sa delu dober bit. Pa per koinih katiri fo v' mladosti, she prejden fo bisgauke dobili, to bolesen našlesli, ona ne obštoji v' timu štanu, ampak dalej féshe, inu oni poginejo prov hitru s' možhno merslizo. Gre pa bolesen h' konzu, toku kojni vidama-s' hudjo, potok is nofa je v' zhafi s' kervjo smeshan, koker namrezh turovi v' globozhini tiga nofa te kervave shile objedó; s' eno sadno nogo sazhejeo fhvepat (*shantov jeti*) noge otezhejo, inu dobijo vode poune bolezhine, inu od velike flabost poginejo.

S. 81.

Aku se po smerti to truplu goriofna, se drob sdrav vidi, vunder fo ikre (*bisgauke*) okol kreselza (*raishelza*) terde, pa pluzha fo polute s' nepreshtetimi mejhnim koker profu velikim gerzhizam sraven tudi pa vunder bol po redkim, s' zelim shmuklam od gnoja, sato pluzha zhe se prereshejo fo oifre koker pila sa pošlatat. Velikokrat se najdejo druge

besgave kraje na drobu od unetja (*pranta*) inu gnoja, napounene. Globozhina tiga noša je na tajisti-mu kraju, kir se je v' shivlenju keusseh yun vlekel, pouna gnoja; tudi fo velikokrat shé kosti najedene, inu tudi na sgorni zhelufti je globozhina tiga fmerkla pouna gnoja.

§. 82.

Leta bolesen sizer ni kushna, pa vunder poerbliva, inu se rasfegne fkusi nalesenje do sdravih koinov, do oflov, inu do mesigov; olli inu mesigi to bolesen dobe fhe velik huifhi koker koini. Na sadne je keusseh zhes kratku ali douge vselej fmertna bolesen, sakaj s' perviga, kir bi se fhe morbit pomagal, se ta bolesen neperkashe, inu kader se shé ozhitnu vidi, toku je fkorej vsa pomozh shé preposna, inu vsaka fkushina sa osdravit ni drugiga koker sguba tiga zhafa inu dnarja. Je fizer velik osdravilov, koker: sa sunaj enu kadilu sa pokadit, katiru se imenuje Operment, sa snotraj: Arsenik s' potafhelnam (*Potafhe*) Belladona, feme od eniga per vodih snajdeniga kópra, pezhejni (*bohinski*) mah, hraftova fkorja, verbova fkorja, shelesu, Kalmus, inu druge arznije, katire dejle tiga shivota vkup vlezhejo, inu okerpzhajo; pa gospodari bolane shvine imajo fkusi te osdravila le sgubo fkusi zel zait tiga arznuvanja

inu se navelizhajo sadnizh to bolano shvino dalej glejhtat, kir vidjo de na sadne k' sdrauje she nizh nepomaga.

§. 83.

Vse kar en pameten gospodar tih koinov per en taki rezh, sturit sna, je: de on shvino pred keusheham varje fkusi eno perprauno postreshbo, inu verdevanje, inu de se od keusheha bolana shvina k' sdravi shvini pridti neperpufti. Varje se pa s' perviga pred keusheham, kader nestoji prevezh koinov posebnu resanih inu drugih mehke shebke forte v' eni sa shtivilu premejheni saparni, smerdliivi nezhisti inu tamni shtali; kader se koini prevezh nepogri najo, ne debeljo; kader se vse arznije sa put, vfa mehka inu topla kerma, vse mittelne pred bolesnijo varvat, vuf prah sa bisgauke, koker ga napol-arzati perporozhijo; vufa nepotrebna derfa inu pufhanje, zhe ni od eniga sastopniga shvinskiga osdraunika ivetvanu blu; vufe gnile inu parsteniga plavotja poune pashe, gnila voda, en dougu prebivanje v' mokroti per vrozhimu inu merslimu uremenu, i. t. d. kolker je mogozhe per koinih opufti.

§. 84.

To okushenje sdravih koinov s' keusheham se obvarje fkusi to posebno fkerb, de se od keusheha,

koker od tiga lastniga strupa nizeh blisu koina neperputti. Sato keushovi koini nesmejo na pasho gnani, ne s' sdravim v' eni shtali vkuppuhemi, ne v' eni voshni skup perpreseni biti. Nar boli je eniga keushoviga koina per tej prizhi vbiti, ali pa koinedirzi sa vbit dati, de bo taku vsa perloshnost tiga nalesenja naenkrat pokonzhana. V' ofhtarijah inu jerpergah morjo jasle inu pitna posoda, preden se nuza, dobru ozhifhene, ali kar je she boli, fojo lastno s' sabo pernesti inu nuzati. Aku bi pa sku-si nevednu permirjenje en keushov kojn v' shtalo med sdrave perpelan bil, se morjo jasle, gare, falari inu druge rezhi, katire so snale s' keusheham nama-sane inu skusi to perloshnost k' nalesenju dana bici, skusi pogostnu smivanje inu ribanje s' urozhim lugam ozhifit, lels pooblat, inu sidovi s' apnam na novu pobejliti.

b) *Regelze, po katirih se je pruti grintam sadershat.*

§. 85.

Grinta (*goba*) je eno vunspahnenje na koshi, kati-ru se per vsi domazhi nuzni shvini, per kojnah, per gove-dah i. t. d. polebnu pa per drobenz pergodi. Aku

se per drobenzi ta bolesen perkashe, toku je s' per-
viga vouna bleđa, v' lepi versti, ali pa bol smefha-
ne; kosha je umasana, od sazhetka ruderzha, s' zha-
sam fuha, inu je pulta per pošhlatanju; zhe se le
prime, toku vouna vun pade, posnejshi pa od sam
sebe vun leti, ovza sazhe na ti sadni nogi shvepat,
inu se she vidi na vimeni, kir je mal dlake, ali na
snotrajni strani tiga sadniga stegna ta vunpridejozha goba,
katira se koker gerzha pod kosha, ali pa koker er-
jav blek na koshi perkashe, is katire potlej majhi-
ni ferblivi lufki inu mehurzshki, katiri se sadnizh v'
kervave, grintove, okolsebe jedozhe turove spreni-
jo, to je ena popolnana grinta rata. Toku, koker
fo se gerzhe inu bleki v' mehurzshke sprebernili, je
ta bolesen she poerbana, inu oltrupeni zele zhede.

§. 86.

Kader grinta kojne napade, toku se dlaka sgu-
bli, majhini koker s' moko potrefeni bleki se perka-
shejo na grivi, herptu, na lizah, na repu, kir shi-
ma inu dlaka vunpade inu tamkaj mejhini mehurzshki
vstanejo, katiri se potem v' grinte prebernejo. Ko-
sha je okol ruderzha, dobi majhine raspoke inu rane,
po zhafi se te bolezhine zhes zel shivot rasfejejo.
Per goveji shvini inu per fvinah ima ta bolesen eden
inu raun tajisti ishod; vsi imajo eno ferbezshizo,
polebnu od sazhetka na vrati inu na herpti, sato fo
permorani se na tajistih krajah zhohat (*dergnit*;) dlaka

sgubi fojo farbo, rada vun pade, inu kosha je pou-
na lufkov, tam se po malim grinta napravi, katira
smirej vezh rata, vzhaf fuha ostane, vzhaf pa v' mo-
kro bolezhino zhes gré.

§. 87.

Ta blishni sazhetek tih grint v' eni zhedi je
vezhdejl poerbanje fkusi lastnu pertikanje k' timu
grintovimu strupu; ti dalni urshahi pa se najdejo v'
mekushnih palhnizah, v' tamnih loparnih, voskih fhtalah v'
nefnashnosti, v' redkinu pokidanju tiga gnoja, v' vszavenzi
katira med stelo saltaja, v' shivalih katire se v' gnoji
sarede i. t. d. kar vle k' rashiranju tih grint flushi.
Je shé enkrat ta bolesen v' eni zhedi sazhelda rojit,
toku je neisrezhenu tefhku jo sazelit, inu tudi trau-
nike, zhes katire se grintove ovze shénejo, fo v'
stani eno sdravo zhedo nefnashit. Tudi zeled zhele
pokonzha ena taka bolesen.

§. 88.

Ta pervá inu imenitnishi pomozh to bolesen od-
gnat je nalesenju se ogniti, inu nobeno grintavo ovzo
med zhedo pultiti. Ta vrasha (*prasma vira*) de

So grintove ovze bolshi sa rejo, inu de je njih mesu shmahtnejshi, de imejo bolshi vouno, je resnizhnu shkodлива inu lashniva; sakaj vřak pameten golpodar more previdit, de vřaka grintova shvina le smirej kaj bolezhine obzhuti, inu de ta grinta te koshe je le smirej negraushna, katira se ikusi notrajne dejle toku rekozh rasparti, namrezh kolker bo od gnoja te grinte noterpopitu inu od kervi gorivsetu. Inu de bi rauno vshitje tiga od ene grintove shvine famu na febi bres vse shkode bilu, kar se vunder per eni grinti te bude forte rezhi nemore, toku spa vunder faj per ljudjeh, katirim se gnusi, persadeti, de se dobru nepozhutjo, ali de v' bolesen sapadejo. Je tedaj smirej bolejš, sato kir je tudi ta vira prasna, de le vouna grintovih ováz loshejš nuza, nobene nelashne shvine imeti, ampak famo zhiřto, inu sdravo shvino řhogat.

§. 89.

Kader je grinta shé med zhéde perderla, kar se posna, zhe se per eni ali ti drugi shvini vouna na herptu, na vratu inu posnejshi na tih drugih vudih tiga trupla v' verřti ali smelhana najde toku more ta bolana shvina od te sdrave posebejš djana, na posebne pashe, kir s' nobeno drugo shvino vkup nepridejo, ipuřhena, ali pa v' prostorne, suhe inu vetrovne řhtale saperta biti. Osdravi se ta bolesen ali ikusi snotrajni řhoganje: (*muz*) tiga Mofhufa (*Bifam*

fkusi vezh dni en 3^{ti} dejl od lota (6 gran) na dan; ali kir je ta arznija predraga inu teshku gotova dobiti, se shpoga ta nasledna arznija: Se vsame od Vanille r fkrupl (12^{ti} dejl od lota) inu se s' dvém Quintelnam ($\frac{1}{2}$ lota) Zukra smane k' prahu, k' timu se en Lot prahu od kaskarillne fkorje pervershe, vse to se smelha s' dvem lotam medu k' enimu teshu, is katirga se 6 kugelz naredi, inu vsak dan v' vezher se eni bolani odrasneni ovzi ena taka kugelza da. Ena mlada ovza le pol dobi. Od sunaj se enu masilu od te forte nuza: Se vsame sabadilovu seme, ga k' prahu stouzhe inu rudni Mor (ena shauba is shivga srebra inu is shvepla) v' lakiga en lot, noviga putra 6 Lotov, inu vse to se smelha k' eni shaubi, s' to shaubo bodo ti grintovi prottori, kader se je dlaka faktebi sprezhala, namasani dokler grinte prejidejo. Per fuhih grintah se sna namest te shaube ena posebnu mozhnu narejena sol nuzat, katira se v' 3 dejlih vode stopit pulti. Dersenje napravit, na shili pufhat inu druge pomozhi, katire le oflabijo inu v' ritniku le serbezhizo napraujo, se more zelú opustit, zhe ozhe eden sojo shvino freznu osdravit. Per kojnih inu per ti vezhi shvini se more od tistih kugelz po miri vezh v'leti; per svejnah se pa raunq toku nuzajo koker per qvzah.

c) *Regelze, po katirih se more sadershat per steklina tih pesov.*

§. 90.

Pesja steklina je tajista strafna bolesen, katira je po svoji naturi le pesam vlake forte vsakiga spola vlake starost, tudi bres raslozhika vlaki pod paljo forte sheti shivali, koker lefizam, voukam i, t. d. lastna; pa tkusi enu gvishnu napelanje namrezh tkusi vgrisenje she shetke shvine, ali tudi tkusi samu lisarje inu oflinenje ranene koshe sna tudi do druge shivali, katire ne shihjo pod paljo forte, tudi do zhloveka ras-shirana biti. Sastopni osdrauniki raslozhjo vezh fort palje stekline; pa sa nash zil nu konz je sa dost to strafno bolesen le od ene same strani sploh pokasat, na katiri se posebnu tri stopine (*mozhi*) s' svojim okolstavam raslozhjo bres tiga, deb mi mogli te mnoge rasdeje po shegi tih osdraulnikov na eno skerbno visho pregledat.

§. 91.

V' prvi stopini (*mozhi*) kashe pes, de je stekel, tkusi gvishno klavernost, tkusi tihu zhmernu sadershanje, kir je len, neposlulha vezh na klizanje svoja gos-

poda, ne miga s' repam, pred luzhjo bejšhi, inu se po kotih lkriva. On ne laja, ampak le gerzhi, njegove ozhi so tamne, pušči rep inu vušhesa nemarnu dol visit, ne je s' navadno flastjo, tezhe okol s' odpertim gobzam hlatta (*houta*) po luſti, jilhe hladne kraje, inu se vezhkrat v' vodo vershe deb se ohladil. V' timu ſtanu le takrat v' grisne kader je drashen; pavunder je njegov vorisk nevarn. Leta ſtopina te ſteklina se imenuje tudi ta tiha ſteklina, inu ſhaloſtnu je to, de ob tajistim zaitu, kir se pešú ſhe nizh neposna, kir zhlovek poun savupanja na ta shival se mu perlishuje, on nje-mu to grosovitnu ſtraſhna ſmert da.

§. 92.

V' ti drugi ſtopini se ta bolesn shé bol ozhitnu kashe. Peš je ob tajistimu zhafu shé vušs sapert, ima vrozhino, inu zhe le blatu od njega gré, toku je tajistu terdu inu se le s' velikim napejnenjam vumſtlazhi. Nol je fuh inu vrozh, ózhi so tamne, rudezhe, potuh-nenu gledajo, inu ſo koker debi ble olmertnene. La-ja po redkim, inu le s' hripovim glalam, vzhafi se v' krog ſuzhe, mu ſvoj latni rep grise. Pruti ſvojimu goſpodu nizh poſebne perjasnoſt neſkashe inu le vzhafi se na en kratki zait své, v' kacirimu se ſvojimu goſpodu perlisuje, inu vezhdejl je takrat ta nar nevarnu; fhi ura tiga ſtrúpeniga ranenje. Kmalu potej se ſvoj ſvojo nesvednoſt (*tamo*) nesaj poverne, inu se taji

fkrije, kader ga gospod klizhe. On nespí vezh, le dremle s' odpertim ozhmi, inu v' njegovimu dremanju se vezhkrat vstrafhi. On tezhe sa muham inu metulam, jih ozhe vgrisnit, inu gre zhes domazhe pisheta inu drugo kuretno. Si vezhkrat gobez oblisuje, mlaska s' jesikam, sa teguje sgorejne shnable; zkitta voda mu is gobza tezhe, po ltran pogleduje, inu glasnu zvili; pruti drugim pelam kashe potuhneno perjasnost, s' njim jiga, inu potlej na enkrat zhes nje plané inu jih grise. Na sadne mu je tudi svoj gospod ptuj, inu sa njega nizh vezh nemara.

§. 93.

Ta trejta stopina je she strahnejshi inu se skashe skusi te snamine. Pel bo smirej bol bojezh inu nepokojnishi, njegovu oku steremu gleda, na lizeh inu okol ozhi en malu otezhe, jesik je ruzeh, unet, ali svinzhene farbe, se vzhaf trese inu is gobza vunvesi, katirga ima stanovitnu odpertiga. V' hoji glavo pruti semli dershi, s' nogam se opotaula, vezhkrat v' teku na enkrat vkuppade, pa se vunder hitru supet goripobere. On ne laja vezh, ampak le gerzhi vzhafi; on je poshluh sguvil, inu raun sato je vse klizauje sabstoin; ali aku vunder she en kolku flishi, per enimu glasu, katir je na njega namejnen, le glava na tajisti kraj oberne bres vliga drugiga smesenja. Pred vlo vodo, mokroto, inu likkam (*svetlobo*) on bejshi.

Vunder de rauno v' timu stanu fkorej vsi pefi nizh nepijejo, toku se vunder nekatirim ne grosi pred vodó, ampak hitru v' tajisto planjo. — Sdej se pef shé nevlishe vezh, ampak on potuhnen na vse kraje gleda, inu tezhe is stifenim repam med nogam smirej okol. Od ure do ure rata fuhejthi inu medlejthi. Sadnizh leta posledni stan en konz vsame, katir je per vfakime pefu drugazhni; sakaj kmalu se dokonzha v' tih nar strafhnejshih okolstavah, kmal pa zelu mirnu, noter do zaitu de pogine. Per vfakimu je pa jesik svinzhéne farbe, inu veli is gobza; pine po gostim tezhejo is gobza, inu fouse is ozhi, dlaka se koker shetine pokonzu vsdignejo; vsi drugi pefi pred njim bejshijo, po malim opefha, bol pozhasi inu smefhanu tezhe, inu v' omedlovzah ga she trepetanje lomi inu tere. Ta hud stan nedoshivi vsak itekel pef, ampak on velik krat prejd pogine, ne malokrat shé dokler je steklina she mirna inu na tihim bla, inu takrat se je ta bolesen vselej mejn posnala. Sizer pa pride smert v' nar huitshih bolezhinah s' globokim zvilenjam, ali s' tulenjam inu s' boshjastim tarenjam, kir na sadne she na vse kraje okol sebe grise.

§. 94.

De se ta strashna bolesen med pefam inu na tako visho tudi ta velika nevarnost sa to drugo shvino inu sa ludje odverne, so ti perprauni vuki dani, se po trejh vishah sadershat: pervizh de se steklina tih pefov inu

druge shvine prejđ naspruti pride, pręden se je sazhela; drugizh zhe se le sazhne, se more gledat de se vse dalnu oshkodovanje tih ludji inu te shvine obvarje; tretizh na to nar bolthi visho varvat, de se per vgrisnenih ludjih inu te shvini ta bolesen nebó sazhela, inu aku se je she sazhela, sa osdrauljenje vse potrebne pomozhi jiskat, ali pa faj dolnu ras - shiranje te bolesni nasajdershat. — Leci tri zil 'nu konzi se nemorjo drugazhi dolezhi, koker skusi tanku spolnenje tih prihodnih vukov, inu sraven je she sa opominat, de, kir le steklina v' svoji-mu sazhetku teshku sposna, se nemore vselej na popolnoma previshanje zhakat, ampak je she dost, zhe se le sdi, de je pes stekel, inu de je en tak tedej savolo ozhitne varnost prov nevarn sa imeti; inu gospodar eniga pefa, katir na njemu nevarne snamine ene prihodne ali she sazhete stekline vidi, inu od vsiga tiga gosposki nizh na snanje ne da, ali sizer te potrebne previdenja tiga prizhjozhiga Podvuzhenja samudi, je kriv tiga teshkiga prelomenja ozhitne varnost, inu more dober itati sa vlo shkodo, katira od tod pride.

S. 95.

Da se pred pasjo steklino obvarvat samore, je pred vsim potrebnu urshahę pojiskat inu sposnat is katirih se ta bolesen sazhne. Sazhetkov inu urshahov, is katirih pasja steklina pride, se je she vezh povedalu, ali na nobeniga se nemore sanest, de je on sam bolesen nasnuval, skorej vse se mejn ali vezh sa take dershijo, pa vunder vfi to

k' ti bolesni persadeli, ali koker skufbna vuzhi, perloshnoft napelali. Urshahi fo leti: Douga terpozhi mres, inu berfh na to pridejozha vrozhina, douga foparniza v' polejtju, kader fe pes vtrudi inu opefha bres perloshnoft svojo shejo po voli ogafiti; to sadéne polebnu pese na ketuah, katirim fe nizh ali sadosti piti ne dá, inu katiri fo toku permorani vzhaf fojo lastno vodo (*sazvnižo*) plti; douga lakota; nagnulna inu nezhedna piazha is mlak, velika neposajena jésa; to leshanje inu fpanje pod urozho pezhjo po simi, nasajsadershan gon k' plemenu, inu per tej rezhi fo pesize v' vezhi nevarnoft sa stezhi koker pesi, sakaj ti le takrat stezhejo, kader pesizo, kir fe goni, oblifhujejo pa k' plemenu nepridejo; sadnizh pajfa bolesen inu kuga, aku fe prov osdraula ni.

§. 96.

Pesé kmal od sazhetika pred steklino varvat, je nar prejd potrebnu fkerbiti, de fe nebó prevezh pefov redilu; sakaj zhe je mejn pefov v' desheli, mejnkrat bo ta bolesen noterperderla, inu fkusi vgrisenenje drugim podedjena. Sato bo vsak polebej opominan te nepotrebne pese prozh djat, de nebó to sturit od golpolke permoran. Rasen tiga bo ozhitnu prepovedanu nepotrebne pese, katiri nilo k' nobenimu pridu, proste po zeltah inu potah okol letat pustiti; koj-

nedirzi imajo tajiste vselej bres vsiga vunvsetja vbiti; tudi per pesih ene shlahnejshi forte, aku bres pafu okol urata proshi okol letajo, se more raun tajistu sturit, sakaj oni so koker tajisti, katiri nemajo gosпода. Skusi navado pesé doug po ulizah (*gasak*) okol tezhi pustit, oni dobijo dost perloshnost, se sdrugim pesam klat (*gristi*) togotni inu jhtovi ratat; savolo lakote inu sheje mnoge shkodlive rezhi poshret inu popiti, katire s' zaitam bolesen inu shklino nalnuvat snajo. Posebru pa gospodar skusi to ni v'stan na svojga pesa pafko dajat (gledat) kir vunder po §. 94 vsak sa tajisto shkodo dober štati more, katiro njegov shkel pes naredi. Sadnizh pa jesni inu grisejzhi pesi, aku so fizer per hifhi potrebni, se morjo na ketnih imeti inu dobra okovarvat, ti nepotrebni pa hitru pobiti.

§. 97.

Kar postreshbo inu obvarvanje, tih pesov, de shlezhejo, antizhe, se morjo té previdenja sturiti. Pred vsim se more shkerbeti sa dost, zhedno, inu nespazhenno jed sa rejo tih pesov, de nebodo savolo lakote permorasi hlatu inu drugo gnufobo noterposhreti, oni tedej nesmejo nikol, posebnu v' polejtju ne, gnilo, smerdljivo kri, mesu, mashobo ali drugo tako jed dobiti. Tudi pes nesmé nikol shejo terpeti, ampak naj se mu dá kolker je mogozhe frishna, zhilta voda, ne pa shaisenza ali druge pomije. Kruh, katirga dobi-

jo, nesmé premalu pezhen ali plesnov biti. Dobru je pa sa pése zhe je tajisti kruh v'lelej mal slan. Vse jizne, s' dišhavam (*guirzam*) narejene, kille, vrozhe jedi inu piazhe so njim shkødlive; nalpruti pa vzhafi kolti, de jih rasgrisejo, so sa njih ena potrebna jed. Smirej morjo pési zhištu dershani, pridnu lzhefani, prekamlani smiti, ti kuhtrasti faj dvakrat v' lejtji oltrisheni biti. V' polejtju se morjo vezhkrat v' vodi plavat pulititi. Njih hlevi morjo vezhkrat vun strebleni inu s' novo flamo preskerbleni biti. Po simu morjo pési v' toplih, s' flamo dobru previdnih hlevih pred mrasam, vejtram, inu mokroto okovarjenti, inu smirej s' zhišto vodo preskerbleni biti; na vodo se more posebnu per ojstrimu mrasu gledat, sato kir njim vezhkrat smersne. Prov shkødlivuje, kader pési doug zait pod vrozho pezhjo, ali s' zelim shivotam, ali le s' samo glavo pruti ojgnu leshé, od tod je peršlu, de so se mushgane vnele inu péf je štekel. V' polejtju morjo pési v'lelej zhišto, frishno vodo v' obilnosti imeti. V' polejtju se nesmejo ikusi lov (*jago*) drashenje inu drugu pojenje rasbéli, tudi ne predougu na pekozhih sharkah tiga lonza deršhat, inu aku se je sgodilu, toku se morjo, kader so se shé en malu ras - hladili, obilnu s' vodo previditi. Péf se nesmé per eni preveliki vrozhini ne per enim nesmalnimu mrasu rasdrashit, she mejn potem od piazhe prozhdershan biti; aku je péf na ketnah, toku se to she mejn šturit imé, sato kir je toku rekozh v' sushnošt, inu shé sam na sebe nejevolen. Gon k' plemenu per petah se nesmé s' gvautjo satajini,

ampak fkerbeti, de bodo ob zaitu, inu v' miru k' ple-
 menu pušheni. Po enimu možnimu utrudanju inu rasbe-
 lenju se nefmejo prezej v' mres spustiti. Sadnizh se morjo
 polsterni pefi vbiti, sato kir per vlakimu mejhenimu
 perzhetku prejd stezhejo, koker mladi. Katir lete
 yuke spolne, temu se neó treba bat, deb mu pef
 stekel, inu aku se vunder le permiri, toku fi faj ni-
 ma obéne samude od soje strani naprejvrezhi.

§. 98.

So med ludmi mnogo, vrashne, stare inu prasne
 vire inu misli, de gvifhnu zelenje inu osdraulenje
 tih pefov njih steklino sadershat samore. Pa fku-
 fhine so shé velikokrat inu dost podvuzhile, de je
 ta tšrafhna bolesen vunder le perfhla, inu en tak pef
 je fthe le vezh nefrezho napravil sato kir so se lud-
 ji na to persadeto pomozh sanefli inu v' vezh nevarnost
 postauli. Med take pomozh flifhi: Eniga pefa shga-
 ti na glavi toku dober s' enim rasbelenim shelesan
 koker tudi s' tim snanim hubertusovim kluzham; eni-
 ga pefa resat; rep odfekat, inu ga na konz u shgati,
 mu perresat konz jesika, ali pa do kervaviga poster-
 gat shilno brodovizo na jesiku. Med vsim napazh-
 nim pomozhimi pefe pred steklino obvarvat je nar ból
 navadnu ta vunsresanje tiga zherva; to se pravi: fe
 njim vunsreshe en kol shil, katire imajo pod jesikam,
 katire shile nimu flushjo, de samore per piazhi na
 svojemu jesiku eno jamzo narediti, de se voda lošhéj

poshera. „Pa nele de to vunsresanje nizeh ne nuza, ampak she fhkodje, de prihodnu nemore tok lobku piti. Se tedej vlat opomina, de se ima takih pomozhi tiga obvarvanja pred steklino sdershat.

§. 99.

Je pa en pes od eniga steklīga vgrisnen bil, taku bi blu nar bolejš, zhe fizer na njemu velik leshejozhe ni, njega per tej prizhi vbici. Aku je pa pes ene posebne urednost; toku si more en zhlovek roke dobru s' lafhkim oljam namasat, inu pesu na zelimu shivotu prejikat, al se morebit kje enu ranenje snajde; aku se nezhe rane, nizeh ofhkodovanja nenajde, toku se more s' enim zhefalam (*kampelnam*) inu s' enim brishlam is flame v' eni shaifenzi mozhnu smiti, se vltavi na en kraj posebejš, kamer nikol nobeden nepride, inu kamer tudi druga shival k' njemu pridt nemore, inu se dene na mozhne ketne, per katirih se dershi ena grebeniza (*shelesni pas*) ali en drugi mozhen pas (*jermen*) okol vratu, de se neodterga. Inu v' timu itanu se pusti nar mejn en zhetertelz lejta (*Kvatre*) lesnat, se napafe inu postreshe po red, inu s' potrebnim previdenjam, de tajisti katiru mu streshe, nebo vgrisnen, inu se more na tankim na njega gledat, inu vse samerkat. Aku se ti nar mejnshi snamipa ene stekline samerkajo, toku se more na enkrat vbiti, inu leto gosposki na snanje dati. — Aku bi se pa prezej sperviga enu ofhkodu-

vanje na shivotu tãga pefa blu vidlu, toku de bi bla kosha od popadenja nagrisnena ali krivava, toku se en tak pef per ti prizhi vbiti more, inu ozhirna varnost se nelmé v' nevarnost postavit skusi enu negvisknu, inu zvibla pounu zelenje.

§. 100.

En pef, per katirimu je steklina vun rapnila, nemore vezh oteti biti, inu tajilti sa refs ob pamet gré, katir se predersne, enimu takimu pefu osdravila dat, sato kir per timu vlak svoje shivlénje v' nevarnost postavi. Raun toku malu je tudi she ena gvishna pomozh najdena eniga pefa, katir je od eniga drugiga shé stekliga popaden bil, obvarvat, debi nestekel. Se sna tedej s' vso pravizo rezhi: palja steklina se nemore vezh osdravit, tudi stopna inu mozh tukej nobeniga raslozhiga nenareja; samu to se ozhe sprizhat, de ta vrozha steklina prej dalej seshe, koker pa ta mersla; en pef, katir jo je al skusi vgrisenje ali skusi fline inu kri sadobil, stezhe shé tudi velikokrat ta drugi ali tréti dan. Veliku krat en stekel pef hisho svojga gospodarja sapulti, preleti skusi eno zelo sofejko, inu se zhes vezh dni supet nasaj poda vufs per sebi, koker, debi mu nizh neblu; ali vunder, kader se en tak pef sa stekliga nedershi, toku se on sna perjasnu perjeti, inu kir je per vãm temu vunder le stekel, inu on le prenehe

te bolešni imá, toku bo en strafhen popadik, fksu katirga se temu vgrisenimu strup te fteklíne podejli, dobizhek ene take prenagle inu prevelike perjasnost s' pesam. Tudi so resgledi (*exempelni*) de so se pesi nasaj vernili, de so rauno vezh dni od bishe prozh bli, de so s' sojim gospodam she na lov (*jago*) fhli, pa pa enkrat je bolešen te fteklíne vunperderia, inu oni so mertvi okolpadli. Nikar se tedej nobeden nepulti premotit, nikar nesavupaj nobenimar pesú, katiri so savolo ene sazhete fteklíne she enkrat bli funni inu flovezhi, naj se nikar ne da nobenimu v' zelenje, inu se neme toku naglu sa osdrauleniga der-shat, koker hitru de she nobeniga ozhitniga snamina te fteklíne nepokashe.

§. 101.

Koker hitru gosposkam od fteklíh pesov na snanje danu bo, imajo one povele dati, de bo en tak pes v' prizho njih od kojnedirza vbit, inu potem s' kosho vred, ne morebit v' vodo vershen, ampak v' enimu samotimu kraju prov globoku sakopan, s' shivim apnam potresen, inu de nebó od druge shvine, koker postavim od fvin vunfkopan, more fajiti kraj s' ternjam safajen biti. Per vbivanju inu per sakopanju se more ikerbnu previdit, de zhlovek nebó od kervi ali flin ofhkrollen, ali fizer pomasan. Vle nikar so taki pesi pred smertjo s' flinam nama-

sali inu pertekniti, koker posebnu hlev, stelo, posoda, ketne i. t. d. se more feshgat, shelesje pa prevarenu biti, pa vse to se nesme nikol s' golim rokam, ampak s' kavelzbekam, inu s' klesham perjeti. — Aku en stekel pes, ali kar kol sa ena druga stekla shvina v' enimu kraju se vunsterga inu vjide, ali od drugiga kraja sem pride, se more berfh en krizh (*ramoufh*) napraviti, de se vlak pred tajistim vé varvat, inu posebnu te male otroke s' pot spraviti, katiri bodo koker skafhina vuzhi nar vezokrat vgriseneni; de se dalej pes inu druga shvina sapre, ta stekel pes ali druga stekla shvina s' pomozhjo vsih skup vbije, inu po naprejpisanih povelah sakople. Gospolka more na tankim svédit od kod je pes ali ta stekla shvina prishla; kdo je bil njegov gospodar, inu al tajistiga ni kakushen zhlovek ali kakushna shvina tam ali kje drugdi popadena bla. Tudi se more vlaki blifhni loseljki to prezej na snanje dati, inu more tudi forta, farba, inu druge ozhitne snamina tige pesa ali ene druge stekle shvine popisati, de se poufot to potrebnu snanje dobi inu vsi drugi dalni nefrezhi nasprut pridti samore.

§. 102.

Je rasen eniga pesa she ena druga nuzna doma zha shvina od eniga stekluga pesa, ali od ene druge stekle shvine vgrisenena, ali fizer s' flinam, s' skrivjo i. t. d. namasana bla, toku more njeni gospodar pod

teshko rajtingo tajisto toku hitru gosposki napovedat, inu sastopnim v'roke zhes dati, de bodo oni s' veliko varnostjo oprauli, kar je sastrit. Aku se je pa per te vgriseni shvini steklina she refnizhnu perkasala, toku je ima gosposka raun toku vbit inu sakopat pustiti, koker je blu prejd v' §. 99 inu 100 per vgrisenih inu steklih pesah sapovedanu, bres tiga debi se per koinih ali per goveji shvini, prejden se sakople, kosha doli oderla inu sa kakushni prid obernila. Kdor pa mesu kar kol sa ene od stekluga pesa vgrisenene shvine, aku raun per nje nobene snamine ene stekline se she niso perkasale, vshiva, drugim ljudjem ali drugi shvini sa vshiti da; od stekle bolesni pogineno ali pa vbite shvino vunseka, vunskople i. t. d. more po §. 155 II. rasdejla postave zhes hudodelnike inu teshku pregrephenje zhes ozhitno varnost bres vsiga persanashanja pokorjen biti. — Kir pa domazha shvina vlake forte od ene druge stekle shvine vgrisenena inu oflinena bit sna, bres tiga, de gospodar od tiga kaj ve, toku more on smirej snamina ene prihodne stekline pred ozhmi imeti, inu, koker hitru se mu bo svoja shvina od te strani nevarna sdela, toku hitru jo od te druge shvine posebej djati, inu, kir se je she dost previshal od velike nesrezhe te bolesni, more pod nar teshejski rajtingo gosposki naglu na snanje dati, de bo ona potem po sapovedih tajisto vbiti inu sakopati pustila. — Snamina te she pridejozhe stekline per drugi shvini so leti: de ona klaverna rata, malu ali zelu nizh nejé inu nepije, inu potlej vodo, inu vse, kar je zediuniga (*mokriga*) videozhe lourashi;

inu leto sadnu je to poglavitnu snamine, katiru nepuffi vezh zvizbla, de je iteklina shé tukaj: Je pa ta bolesen she popolnoma vunropnila, toku se perkashejo tajiste snamina, katire so bli v' §§. 91, 92, inu 93. per popifuvanji eniga iteklīga pelá dane; inu potem je sa vse ludji inu shvino raun tajista nevarnost tiga nalesenja sa shvino inu sa pelé pred rokám, sato kir v' iteklini vsaka shival tudi kuretna ni vunvseta, okol febe hlata inu to strahno bolesen všim ljudjem inu shvini podejli, katira bo od njega popadena, od klu-na ali sobá opraskana, ali od flin namasana bó.

§. 103.

Per eni taki nefrezhi, kir bo en zhlovek od eniga iteklīga pelá ali druge shvine popaden, opraskan, nadren, ali le naflinen, se more hitru en saltopni ranozelnik (*padar*) k' pomozhi poklizat, katir bo, koker je podvuzhen, po navukah svoje umetnosti (*kunsh*) raunal. Do tistih malov pa, kir s' ufako uro nevarnost raste, more vlak, katir je prejd per rokah, kar je nar bol potreba berfh 'nu berfh sturit. Ta nar bolsihi pomozh, katira se dati sna, je: Vše oblazhilo, ali kar gvanta je od iteklīga pesa nad enim vgrisnemim s' flinam namasanu blu, more per ti prizhi prozh vsetu, na stran poloshenu, inu sohranenu biti, dokler nebo feshganu. Rana tiga oflineniga kraja more bres pomiselka s' lastno vodo (*s' szavenzo*) dobru smita, inu na shlak more parst, pesk, blatu, ali tobak, kar

namrežh prejđ v' roke pride, poloshenu biti. To vunerkanje is rane, koker je veliku krat per drugih shlahoh navada, je prov nevarnu sa tajistiga, katir vunferka, inu se more satorej opustiti. Se je ta nefrezha pod frej nebam delezh od hish sgodila, toku de ta vgrisnen, aku ozhe pomozh imeti, en dober kof pot sturit more, toku se more to kolker je mogozhe pozhafu sturit, se ne prehiteti, inu skusi naglost se rasbeliti; nar bolejš je, aku bo ta nafrezhen skusi druge kje nesen, ali pelan.

§. 104.

Kir per ti prvi hitri pomozhi v' tajisti uri zel prihodni odlozhek, namrežh shivlenje ali smert stoji; kir so dalejš té nar bolshi pomozhi, zhe bodo preposnu nuzane, skorej vselej nestonovitne inu bres prida; toku morjo, aku ni toku hitru en arzat ali ranozelnik per rokah, od prizhjozhnih ljudji, lete naprave sturjene biti: Shlak naj se dobru iskrivovi, inu temu se more tudi pomagat skusi to, de se s' enim ojstrim nosham, katir se pa potem prevarit, ali zelu pokonzhat more, vezh inu ne pregloboke kratke narese inu rane naredijo, zhe je fizer shlah na mesenih krajih tiga shivota, koker postavim na tih debelih prostorih te rame, tiga stegna, na mezhah, snajde; aku pa to ni mogozhe, toku naj se shlah smiva pridnu s' toplo vodo, is apnovo vodo, s' shaifenzo, inu aku tih manka, s' enim ojstrim vfednim lugam, katir s' vodo bol tanik narejen bit more, de

fe bo bres ofhkodvanja bres filniga opezhenja v' vufte vseti snal. K' tim smivanju se sna tudi le mlazhna ofolena voda vseti, katira se poufot dobi, inu katira se lohku poufot hitru naredi, zhe se ena pést domazhe foli v' en polizh tople vode vershe. Smivanje te vgrisenene rané, inu tiga krivaviga opraskaniga kraja se toku dougu dela, dokler je ta nar mejnshi rezh od vuntekozhe kervi vidit. Ta blishnishi pomozh je potem ta, de se ta raneni kraj, koker hitru je mogozhe, gnojit sturi, inu de se ikusi nar mejn 8 tednov gnoji. De se pa to sgodi, dokler ta sattopni arzat pride, se vsame ena lenena v' lhtir gobe vkup sloshena ruta, se v' timu ofelenimu lugu omozhi, se poloshi góri na shlak, inu ga obéshe prov mehku. Leta obésa se more vsakih 12 ur ponovit; inu de ta lenena obésa mozhnejshi vlezhe, se sna tajista s' smeto domazho foljo na debelim postrofit; ali namest tiga frove aringe (*flane ribe*) na dvoje raspartil, inu na shlak goripoloshit. Rauno toku se sna shlak' s' jefiham inu s' putram obvésat, kader se namrezh v' enimu toplimu dobrimu vinskimu jefihu en firnik (*zheter-telz funta*) putra raspusti, inu leto koker shauba (*masilu*) nuza, ali pa se nuza frifhen smuzhkan zhesen ali pa zhebu s' domazho foljo samefhan. Aku se od tih vlezhejozhnih rezhí mehuri delajo, se tajisti prereshajo, inu se nizh mejn ta napovedana obésa gorideva, dokler en ranozelnik pride. Tudi raun to ima sturit tajisti vgrisenen, katirga shlak je s' perviga bil samujen, ali pa napezhnu opraulen inu shé supet sazenen, ali pa aku hi per tih okolstavah shé te perve snamina ene perderozhe stekline se kasat sazhele, ko-

ker: Serbezhiza ali otok na ti sarafheni rani, mers-
liza, strah inu shalost, i. t. d. Pred vsim more ta
sarafhena rana goripreresana biti, okol nje sbe druge
mejnine narese sturiti, inu njo gleihitat inu obesuvat,
koker eno frishno rano, inu se more raun toku dougu
gnojit pustiti.

§. 105.

Ta snotrajn nuz tih pravih osdravilov se more tim
sastopnim osdraunikam prepustiti; le takrat, aku bi on
pre dougu vun ostal, v' eni fili do njegoviga prihoda
se sna s' tim pomagat, de se timu bolanimu vezhkrat
zhes dan ene dve shkedelize (*shalze*) kuhaniga thee
od besgoviga zvetja sa piti da, dokler en mozhen put
pride, sanaj tiga se sna tudi po svetvanju tiga osdrau-
nika Moneta, trikrat ali shirkat na dan timu bolniku,
eno shalzo, koker je sa Kofe, voloviga jesiha s' nje-
kaj spushenim frishnim putram pit dati, inu leto nar
mejn skusi dva tedna sturiti. Aku bi neblu jesiha
per hihhi, se sna tudi, dokler bo jesh pernesen, seu-
niza ali murkna voda vseti. Bolnik se dvakrat na
dan v' eno kopu do pol shivota pofadi, ali taj v' eno
kopu sa noge, kopu naj bo is mlazhne vode, inu tu-
di se more sraven tiga glava, roke, noge vezhkrat s'
toplo vodo inu s' zherno shaifo smivat. Sadnizh bo
tudi veliku pomagalu dvakrat ali trikrat na dan eno kli-
stiro dati, katira bo shivot odperla, aku se sadoft ali
toku lohku neodpre. Shpoganje bol mozhnih osdravilov
naj se popolnoma timu previdenju tiga arzata prepusti.

V' smafnost per jedi se more bolniku taku sader-shanje naprejpifat: On more sploh mejn jesti, koker je drugekrat navajen bil, posebnu pa malu, ali nizh mesá fkusi njekaj zhafa vshiti, ampak on ima samu shupo, kuhanu fadje, perkuho is selenine, mlezhne inu mozhnate shpishe, k' febi, vseti. Raun toku se ima sdershat vsiga vina, shgauja, s' difhavam narejenih, inu kri rasbelezozhjih shpish inu piazhe, inu namest tih posebnu jezhmenovo inu ovfeno piazho s' jesibam okifano, ali s' shonftam od zitron inu zukram shmesfhanó; vmetenze (*vmetenu mleku od putra*) kiflu mleku, ali vodo s' mlekan omesfhanó piti. Sadnizh se more tudi varvat pred preveliko vrozhino pred premohznu sakurjenim kifham, pred filmim gibanjam tiga telefa inu te dushe, sploh pred vsim, kar kri v' shilah al hitrejshi al nemirnejshi tezhi sturi; on se nesme pustit prevseti od shalost inu britkost, ampak on si more serze delat, inu se previshat, de, aku se bo on po letih napovedanih povelah na tankim sadershal, bo sa gvifhnu pred to bolesnijo obvarvan, inu sna fkusi svoje shive dni savolo te nevarnost mirnu shiveti.

Na ta vgrisenen shlak goripoloshit dlaka od stekluga pesa, katir je vgrisnu, aku se samore dobiti, ali druge take fkushane, savolo naturniga nagnenja pomagajozhe, vrashne pomozhi, katire imajo vezh fort ime-

na, inu perludjéh viro najdejo, fo enu kolku bres vse mozhi, enu kolku ozhitnu fhkodlive, inu faj fkusi to fhkodlive, de oné nasaj dershé druge pametne inu perpraune osdravila fhpogat. Se more tedaj to dalnu zelenje eniga od stekluga pefa vgriseneniga zhloveka tajilim oistru prepovedat, katir se hvaljo fkrivne pomozh sa to bolesen imeti inu na tako visho tiga lohku verjerniga kmeta nasaj sadershat, de se on perpraunih osdravilov nepoflushi kir fo shé shalofni rasgledi prepri-zhali, de je bolesen fkusi famu terdnu savupanje na take fkrivne arznije bres sadersheka okol febe fegla, de je to pravu, fkusi fkufhne prepri-zhanu gleifhtanje samujenu blu, inu de je tolku ludji fkusi narfhkodlivfhi prasno viro, fkusi terdovratno lastno termo, inu fkusi neframno golufijo shalofnu goriofranu blu.

§. 108.

Je pa shé per enimu vgrisenenimu zhloyeku ta prava steklina, katira je s' fourashenjam te vode fklenena, fe popolnoma sazhela, toku fkorej malu ali nizh vezh vupanja ni tiga nefrezhniga sa otéri; pa vunder fe on more s' potrebnim previdenjam, de nebo nobeden od njega kaj ofhkodvan, s' persanalhanjam, s' lesfko lubesnijo gleifhtat, sakaj bla bi ta nar vezhi grosovitnost njega v' ti nefrezhni uri sapustiti, ali pa njemu na eno grosovitno vmoriuno visho stivljenje perkrajshat, ali zelu odvseti. Se more tedaj na tankim po povelah tiga arzara sadershat, bolnik se nesmé martrat bres potrebe s' perfilenjam k' piazhi, fkusi katiru bi le njegovu stan bil

f. huifhan, njegova smert poprejd gvifhna, bla, ea tak zhlovek se more faj per miri vmret pulfici. Po smert eniga toku nafrezhniga na bo truplu berfh nu berfh globoku pokopanu, inu s' shvim apnam potrosena. Vse kar so fline tija bolnika dosegle, njegovu oblazhilo; posoda, is katire je pil nu jedel, vse kar je k' vltam ali v' vste pernesel, ali fizer is flinam, s' krivjo, s' putam namasal, koker postavim, postle, partenina, shlize, klistirne zeuke i. t. d. more tkerbnu feshganu biti; tudi orodje, s' katirim je shlak bil povekshan, naresan, ali fizer glejshnan, more prevarenu, ali zelu pokonzhanu biti. Lopa, kir je leshal, more po tleh pooblana biti, ali s' ojstrim jesham poriban, na sidovih s' apnam na novu pobejena, inu tajisti kraj, kamer je plunil, more mort (*malta*) dolodbit inu na novu obmetan biti. Per enimu takim ozhistenju, inu sploh per vsi pomozh, katira se tim steklim poda, se more dobru varvat, de se tu perjemanje tih flin, ali hraklov, inu vsih oflinenih rezhi opulci, deb raun ta plunk she posushen bil, sakaj skushina je vuzhila, de strup te stekline svojo mozh tudi skusi dalni zhaf nesgubi, ampak aku bo tajisti smozhen, je super v' stan okushit. — Aku je kdo od eniga stekliga opluvan, ali fizer na esimu kraju kir ni rane, s' plunkam ali flinam namasan bil, toku se on more hitru s' jesham, s' lugam, s' foljo s' szavenzo inu s' takim rezhmi vmit. inu obrifat; je pa tajisti kraj ranen ali aku je bla kosha oprashena, s' eno guojnino ali s' kraftam obrashena, toku more tajisti kraj koker en vgrisenen shlak, katirga je ena stekla shvina naredila, po §. 104 glejtan biti.